

საპოლიტიკო საზენიტრო და სალიტერატურო ნახატობიანი გაზეთი გამომდის ყოველ კვირა ღვს.

შინაარსი: ბურები — სხვა-და-სხვა ამბავი. — „კვალი“-ს კორესპონდენცია. — ინგლის-ტრანსვაალის ომი. — ეურნალ-გაზეთე-ბიძან. — ჩვენს ბოგინანებს, ლექსი ვეფხვილისა. — სეტყვისაგან დაზარალებულთა შესახებ, დუშკო ფალანდიშვილისა. — მსო-ფლია გამოყენა პარიჟში, (წერილები პარიიდან) ლ. დ-სა. — ბიბლიოგრაფია გი-ვისა. — გზა-და-გზა ნ. ყორანისი, — წერი-ლები რედაკციის მიმართ. — ბუნება (ვიოტედან) ი. გ-რისა. — „კვლის“ ფოსტა და განცხადებები.

ბ უ რ მ ბ ი.

IV

როგორც მესამე წერილში დაინახეთ „კვალი“ № 14) 1881 წ. ბურები მიენიჭა თავისუფლება, რაიცა განისაზღვრა ახალი ხელშეკრულობით. ეს ხელშეკრულობა შეეცხებულ და ცოტადანთა შე-ცვლილ იქმნა 1884 წ. ბრიტანიის მთავრობის მიერ. მაგრამ ბურებმა ეს, ისე როგორც მდინარე სან-დის ხელშეკრულობა, მთელი თავისი სავსებით ვერ დაიცვეს. ისინი, ვიწრო საზღვრებში მომწყვედულნი, შეეცადენ ამ საზღვრების გაფართოებას და გადი-დებას. და ეს, რასაკვირვლია, უნდა მომხდარიყო არა ინგლისელთა სამფლობელოების შევიწროებით, არამედ მათი მფარველობის ქვეშ მყოფ შაკანიანთა ადგილების წართმევით. და მართლაც, პირველთა ბუ-რების რაზმი გაემგზავრა ბეზუანლანდის (მდებარეობს ჩრდილოეთ-დასავლეთით) დასაპყრობათ, მარა საზ-ღვარზე მათ უორენის (ახლანდელი ინგლისის სარ-დალიაფრიკაში) რაზმი დახვდა და ბურები უომრათ უკან დააბრუნა. 1882 წ. ბურები მიიქცენ სამხრეთ-

აღმოსავლეთისაკენ და შევიდენ ზულუსთა ქვეყ-ნაში (ზულულანდ); ინგლისელებმა არც ამის შე-მოერთება დაანებეს; მიუხედავით ამისა ბურებმა ამ ქვეყნის ერთ კუთხეში რესპუბლიკა დაარსეს და 1887 წ. ტრანსვაალის ნაწილათ გახადეს. შემდეგ თავს დაესხენ სვაზილანდს, რომლის დამოუკიდე-ბლობა განსაზღვრული იყო ხელშეკრულობის მე-12 მუხლით და ტრანსვაალს შეუერთეს. ამავე მიზნით შე-მოადგენ ტონგოლანდს, მაგრამ ამ ქვეყნის დედო-ფალმა მაშინვე ინგლისის დედოფალს მიმართა, (1887 წ.) მისი უზენაესი მფარველობა მიიღო და მით დაიფარა ქვეყანა ბურებისაგან. 1890 წ. ბურე-ბი ისევ ჩრდილოეთისაკენ გაემუქენ და მოინდო-მეს ინგლისის სამფლობელოში შესვლა, მაგრამ საზღვარზე, ლიმპოპოს ახლო, დახვდა ცნობილი ჯემსონი პოლიციელთა რაზმით და გამოუცხადა: საზღვრის გადასვლა ომის გამოცხადებას მოასწა-ვებსო. ბურები დაბრუნდენ უკან. უკანასკნელათ, 1895 წ. ბურებმა მოინდომეს დაპყრობა ზამბანის და ამბეგასი, რომელნიც მდებარეობენ პორტუგა-ლიის ახალშენთა და ზულუსთა ქვეყნის შუა, მაგ-რამ ინგლისმა დაასწრო და ორივე პროვინცია თი-თონ შეიერთა.

წერილების სა-
ზღვარზე
პეპალი

ამნაირათ, საითაც კი გაექანენ ბურები, ყოველგან ინგლისის ძალა დახვდა და შავკანიანთა ადგილების ხელში ჩაგდება არ დაანება. ცხადია, ამ გამუდმებულ ქიშპობამ და ხელ-ფეხის შებორკვამ გაამძღვარა ბურებში სიმძულვარე ინგლისელთა მიმართ და ამ ორ ხალხთა შორის თანდათან უფსკრული ამოთხარა. უთანხმოება მით შორის თუვიდანვე აღმოცენებულა, დროთა მსვლელობაში უფრო და უფრო გამძღვარდა. ეს უმთავრესათ ტერიტორიალურ და ნაკონანალურ კითხვებს შეიცავდა და თუმცა ხშირ შეტაკებას ბადებდა, მაგრამ დიდ ომამდე არასოდეს არ მისულან. ეს დიდი ომი წარმოებს მხოლოდ დღეს. მის გამოწვევაში უეტყვილი ამ მიზეზებსაც წილი უდევს, მაგრამ მისი თავი-და-თავი მიზეზებია თიხვა კლასობური. არასოდეს ინგლის-ტრანსვაალის განხეთქილება იმ ვაშლავებამდის არ მისულა, როგორამდელ მივიდა ახლა გკონომიურ ნიადაგზე.

რაში მდგომარეობს ეს განხეთქილება?

ბური, როგორც პირველ წერილში განვმარტეთ, ინშვას გლეხს. მაგრამ ამ სახელით ჩვენ არ უნდა წარმოვიდგინოთ ჩვენებური გინდ ვეროპიელი გლეხი, რომელიც სულს ძლიეს იბრუნებს, არამედ შეცლებული ფერმერი, რომელსაც ჰყავს რამდენიმე მუღმივი მუშა (შავკანიანები), თითქმის მონებათ ქეტეულნი, ჰყავს ბევრი სამუშაო საქონელი, საწარმოებელი ფული და ნაწარმოებთა გასასაღებები ბაზარი. ბურებმა მიწა ჩამოართვეს ადგილობრივ მცხოვრებთ და თვითონ გაინაწილეს. ამნაირათ, შედგა ერთი მხრით მემამულეთა კლასი ანუ ბურები და მეორე მხრით უმამულონი ანუ შავკანიანები. ეს უკანასკნელნი იძულებულნი შეიქნენ ბურების ფერმებზე ემუშავათ და კიდევაც მუშაობდნენ. ამათი საერთო რიცხვი გასულ წელს იყო 750 ათასამდი, ხოლო ბურების რიცხვი კი ძლიეს უდრდა 200 ათას. ეს მგონი ერთათ ერთი მაგალითია ქვეყანაზე, რომს მთელი ერთი იმავე დროს ერთ გაბატონებულ კლასს წარმოადგენდნენ. ბურები გაბატონდნენ რადი უმრავლესობაზე ეკონომიურათ, გაბატონდნენ იმათზე პოლიტიკურათაც. მათ გამოსცეს კანონი, რომლის ძალით ადგილობრივი მკიდრი ვერასოდეს ვერ გახდება ტრანსვაალის მოქალაქეთ და მასხასადმე ვერასოდეს ვერ მიიღებს რაიმე მოქალაქობრივ და პოლიტიკურ უფლებებს. ეს კანონი ძალაშია დღევანდლამდის.

ამ გვართ, ბურები, საერთოთ აღებული, გაბატონებულ კლასს წარმოადგენენ ადგილობრივ ხალხის წინააღმდეგ, მაგრამ ამ ბატონთა შორისაც არის უფროს-უნტროსობა, ისინიც დაყოფილია ორ უსწორ-მასწორა კლასათ. პირველი კლასის

მოქალაქეთ შეადგენენ ისინი, რომელნიც ტრანსვაალში ცხოვრობდნენ 1876 წლამდის, ან და მონაწილეობა მიიღეს 1881 წლის და მერმინდელ ომებში (ინგლისთან და შავკანიანებთან). ამავე კლასს ეკუთვნიან იმათი შვილები არა ნაკლებ 16 წლისა. მეორე კლასის მოქალაქეთ შეადგენენ ისინი, რომელთაც მიიღეს ტრანსვაალის ქვეშევრდომობა და ამათი შვილები არა ნაკლებ 16 წლისა. ქვეშევრდომობის მიღება შეიძლება შემდეგ ხუთი წლის ცხოვრებისა ტრანსვაალში, ხუთი წლის მილიტაში სამსახურისა და ამას გარდა შემდეგ 25 თუმნის გარდაღებისა ხაზინის სასარგებლოთ. პირველი კლასის უფლებებია: არჩევა თავისი კლასიდან რესპუბლიკის პრეზიდენტის და ჯარების მთავარ-სარდლის ხუთი წლის ვადით; არჩევა პირველი ანუ უმაღლესი პარლამენტის, რომელიც შეიცავს 27 წევრს. ესენიც პირველი კლასის მოქალაქენი უნდა იყვნენ; პირველი პარლამენტი თავის მხრით ირჩევს ხუთ მინისტრს, რომელსაც პრეზიდენტის კაბინეტი ეწოდება, მეორე კლასის უფლებებია: არჩევა მეორე ანუ დაბალი პარლამენტის (აქაც 27 წევრია) პირველი კლასის მოქალაქეთათანამონაწილეობით. პროექტი მიღებული მეორე პარლამენტისაგან ვერ იქცევა კანონათ, სანამ მას პირველი პარლამენტი არ მიიღებს. მეორე კლასის მოქალაქე შეიძლება გახდეს პირველი კლასის მოქალაქეთ მხოლოდ პირველი პარლამენტის განჩინებით.

აქედან აშკარაა, რომ ამ გაბატონებულ „გლეხთა“ შორის ნამდვილი ბატონი ყოფილან პირველი კლასის „გლეხები“. ე. ი. ბურების უმცირესობა ბატონობს არა მარტო 750 ათას მკვიდრზე, არამედ თვით ბურების უმრავლესობაზედაც. ოანამდერავე ცხოვრებაში — ეს ერთათ ერთი ოფიკანაუ-ღა წყობილებაა. ეს კიდევ ცოტაა.

გლეხს საზოგადოთ ყოველგან და ყოველთვის გადასახადი ძულს. ბურებმაც ეს „გლეხური“ თვისება შეიარჩინეს და თავიდანვე ეწინააღმდეგებოდნენ ყოველნაირ გადასახადს. აი ამიტომ, ტრანსვაალის მთავრობა მუდამ უფულობაში და გეპოჩრებაში იყო. თვით 1881 წ. აჯანყება ინგლისის წინააღმდეგ, როგორც ვთქვით, გადასახადის აკრფვამ გამოიწვია. თავისთავთ ცხადია, რომ ამ „გლეხთა“ მთავრობას ყოველივე ღონე უნდა მიეღო მთელივეთა გაეთვისულებობა გადასახადებისაგან და მათ მაგიერ სხეები ჩაება. ვინ უნდა ყოფილიყო ეს „სხეები“? საიდან გამოეწვრათ ეს გადამხდლები? და აი, საბედნიეროთ 1886 წელს ტრანსვაალში, პრეტორიის ახლოს, აღმოჩნდა ოქროს მადნები. ამ პროვინციას ეწოდება ვიტვატერსრანდ (Witwatersrand). ბურები, როგორც გლეხები, ვაჭრობა-მრეწველობას

არ ეტანებიან; ისინი მეურნენია და მეურნეთ სურთ ღარიან. ამიტომ ასწიეს და ამ მადნების წარმოების უფლება ერთიანათ ინგლისის კომპანიას მისცეს იჯარით. იჯარის ფული ერთმ დიდი დაადევს, მაგრამ იმდენი ოქრო აღმოჩნდა აქ, რომ მთელი ქვეყანა გადაჯერა. მადნებს მიეწედა აუარებელი უცხოელი, განსაკუთრებით კი ინგლისელი. მაგ. 1895 წ. კვირაში ათასი უცხოელი შედიოდა ტრანსვაალში. კაპიტალისტი, მუშა, ვაჭარი, ხელოსანი—ყოველნაირი ხელობის კაცი აქ შეიყარენ და მოკლე დროში მთელი ტრანსვაალი ფეხზე დააყენეს. ახალმა წარმოებამ დაბადა ახალი ქალაქები, გააჩნდა სოფლები, რკინის გზები, ვახუთები და სხ. რამდენიმე წელიწადში ვაშენდა ისეთი ქალაქი, როგორც იოანესბურგია, სადაც ასი ათასი მცხოვრებია ამჟამათ. უცხოელთა რიცხვი თითქმის გაუთანასწორდა ბურების რიცხვს (ინგლისელების ანგარიშით კიდევაც გადაჭარბა). ბურებმა ვაჭრობა-მრეწველობა დაუთმეს ამით, სამაფიროთ დაადევს გადასახადები. გადასახადი არა მარტო კაპიტალისტს, (ეს ასეც უნდა ყოფილიყო) არამედ ყოველწარმოებელს, რომელიც კი ტრანსვაალში ფეხს შემოდგამდა, გადასახადები ყოველნაირი, ყოველ ფეხის გადადგმაზე, მარტო საპასპორტო გადასახადი უღრიდა და უღრის რამდენიმე მილიონს. ბურებმა სასურლებით გაათავიუფლეს თავის თავი ხაზინის ტვირთისაგან და მთელი გადასახადი უცხოელთ მოახვიეს თავზე. ხაზინა გაღდიდრდა, ტრანსვაალის მთავრობას იმდენი ფული მოუგროვდა, რომ წინეთ სიზმარშიაც ვერ წარმოიდგენდა. მაგ. ხაზინის შემოსავალი იყო 1884 წ. 143,000 სტერლინგი (სტერლინგი=9 მ. 50 კ.), გასავალი 184,000; ხოლო 1897 წ. შემოსავალი ავიდა 4,480,000 სტერლინგამდე, გასავალი კი—4,394,000 სტერ. და ნუ დავიწყებთ რომ ეს სულ მთლათ უცხოელის ჯიბიდან ამოვიდა.

და აი, ამის გადამხდელთ სახელმწიფოში არავითარი ხმა და უფლება არ მისცეს. ერთი მხრით დადგენ ბურები მთელი თავისი მართვა-გამგეობით, თავისუფალნი გადასახადებისაგან, მეორე მხრით, უცხოელნი, წოდებული უატილანდურათ, პოლიტიკურ უფლებას მოკლებულნი და ამავე დროს ყველა გადასახადის გადამხდელნი. ე. ი. ბური ართმევს ფულს უიტლანდერს და თავის სურვილისამებრ ხმარობს. პოლიტიკა-ეკონომიური წინააღმდეგობა მათ შორის ჩაისახა. გადამხდელთ მოითხოვეს: თუ ჩვენ ზურგზეა სახელმწიფოს მთელი სიმძიმე დაყრდნობილი, მაშნა ნება მოვცევით სახელმწიფოს საქმეთა მსვლელობაშიც ხმა გვექონდესო. უფლებას უმოყავო-ბათ თქვენ, მოყავათა უფლებათ თქვენ— ეს არ გვირ-

დაო თქვენ უცხოელებმა და ის იყო დაიბადა აგრეთ-წოდებული რეფორმის პარტია.

რომელი ერის წარმომადგენელი შეიქნენ ამ პარტიის მეთაურებათ?

ამისათვის საჭიროა ვიცოდეთ, რომელ ერს რა ალავი უჭირავს აქ. თავისთავით ცხადია, რომ რაკი მადნების წარმოება ინგლისის კომპანიას გადასცეს — აქ ინგლისელები უნდა გამარავლებულიყვენ. ეს ასეც მოხდა. უცხოელთა ორი მესამედი ინგლისელია. იოგანესბურგი ისეთივე ინგლისური ქალაქია, როგორც ლონდონი. ის კი არა, თვით პრეტორიაც ლამის ერთიანათ გაინგლისელებს. პატარა ქალაქებიც სოფლები, განსაკუთრებით მადნების ახლო-მახლო, ინგლისის ქალაქებიდან და სოფლებიდან არ განიჩევიან. ინგლისის კაპიტალს თან მოჰყვა ინგლისელი და ინგლისელს ინგლისური კულტურა. სხვა ერთა შორის, აქ განსაკუთრებით, გერმანელებია ბევრი. მაგრამ კონკურენცია ინგლის-გერმანიას ტრანსვაალის გერმანელი შუბრთ უყურებს გამძღვერებულ ინგლისელს. ამ ეკონომიურმა მეტაქცეობამ გერმანელი თუ სხვა ერის წარმომადგენელი ტრანსვაალში დააშორა ინგლისელს პოლიტიკურათ და მიუახლოვა ბურებს. და ეს არა. იმიტომ რომ ამით ბურები უყვართ, არამედ იმიტომ რომ ინგლისელები ძულთ. და რადგანაც აქ იმათ ვაჭრობაში ინგლისელები გბრძვიან და არა ბურები, პოლიტიკაში ბურებს მიეშბრენ ინგლისის წინააღმდეგ. ამით, ბძძოლა რეფორმებისათვის მთლათ ერთიანათ ინგლისელთ დააწვა კისრათ და ამიტომ უიტლანდერების კითხვა გადაიქცა ინგლისელების კითხვათ. რასაკვირველია, ესენი თხოვლობენ უფლებას არა მარტო თავისთვის, არამედ უცხოელთათვის საზოგადოთ. რეფორმის კომიტეტს დაერქვა ინგლისელთა რეფორმის კომიტეტი.

ამ გვარათ, ტრანსვაალის ბურები გაბატონდენ აღეგლობრივ ხალხზე და მათ ჩამოართვეს როგორც ეკონომიური ძალა, ისე პოლიტიკური უფლება; მეორე მხრით, ბურები გაბატონდენ უცხოელებზე, ყოველივე სახელმწიფო გადასახადი დაადევს ამით, ხოლო შესაფერი უფლება კი არ მისცეს; ყოველივე უფლება თვითონ დაიტოვეს, ხოლო შესაფერი მოვალეობა კი თავიდან გადაიძირეს. მესამეთ, თვით ბურებს შორის, ყოველივე უფლებით აღტურვილია მხოლოთ მოქალაქეთა პირველი კლასი და ბატონობს მეორე კლასზე...

ეს წყობა პირამიდისავით რომ წარმოვიდგინოთ მივიღებთ შემდეგ წყობას: სულ დაბლა დგას 750 ათასი მკვილრი, შაკეანიანი; ამათ ზევით 200 ათა-

სამდი უცხოელი, ამით ზევით მეორე კლასის მოქალაქე; დაახლოებით 125—140 ათასი, ხოლო სულ წყვერულზე 40—50 ათასი პირველი კლასის მოქალაქე...

თი, ამ „გლეხთა“ საარაკო წყობილება!

თი რატომ დაერქვა ინგლისის პარტიას პროგრესიული პარტია. ამ პარტიის ამბებს შემდეგ წერილში დავინახავთ.

სხვა-და-სხვა ამბები

წამდნსამე პირს მთავრობის ნებადართვით განუზრახავთ თფილისში დააარსონ საყოფაღოთო კლუბი (Бесесное собрание), რომლის წევრათ შეიძლება იყოს ყოველნაირი წოდების და შეძლების კაცო. საწვერო გადასახალია ნ მ წელიწადში. კლუბში გამართული იქნება სხვა-და-სხვა გონებრივი და ესტრეტორი მუცადინებოა წევრთა განვითარებლათ და გასართობათ. მაგ. კითხვები, ლექციები, ხატვა, მუსიკა, წარმოდგენები და სხ. ამ საქმის შესახებ დანიშნულია მოლაპარაკება დღეს, კვირას, (კლიზვეტს ქ. № 32 ბ. გამაზოკისას) და მსურველთ შედგომლათ დაესწრონ.

როგორც ვაგივით, თფილისის ცხენის რკინის გზაზე მოსამსახურეთა ფულით დაჯარიმებუა გაუუქმებოათ, რაც წინათ ასე დიდ ხმარებაში იყო. მოსამსახურეთა არეულობის ერთი მიზეზთაგანი ეს ჯარიმებიც იყო.

სათავად-ანაურთა ქარვასლის გამგე კომისიას, მიუხედავთ თავისი წინანდელი განჩინებისა, ახლა გადაუწყვეტია მოახდინოს ქართული თეატრის პატარა რემონტი და მით უზრუნველ ჰყოს ქართული წარმოდგენა. ამის გამო ქარ. დრამატულ გამგეობამ უარი უთხრა არტისტულ საზოგადოების ახალი შენობის გამგეთ იქ გადასვლის შესახებ და დაადგინა იჯარით აიღოს ქართული თეატრის შენობა. ამასთანავე უნდა ითქვას, რომ „არტისტული საზოგ.“ შენობის გამგეობა დიდი შეღავათით აძლევდა სალაშობებს ქართულ დასს, მაგ. თითო წარმოდგენაზე ქართველებისათვის დააწესეს 200 მ გადასახალი, ხოლო უცხო დასებზე კი არა ნაკლებ 250 მ. გარდა სომხურისა.

ქართული დრამატ. საზოგ. გამგეობამ გადაწყვიტა წესლაც გამოაცხადოს პრემია საუკეთესო დრამატულ ნაწარმოებზე. პრემიის პირობები გამოცხადებული იქნება. ცალკე. ამავე გამგეობამ დაადგინა მომავალ სეზონში გამოსცეს საჯარო ფურცელი, როგორც ეს ევროპის თეატრებში ჩვეულებათ არის მიღებული. ფურცელში იქნება მოთავსებული სათეატრო ამბები, რეცენზიება, ახალი პიესების შინაარსი, არტისტთა და დრამატურგთა ბიოგრაფიები, აფიშები, განცხადებები და სხ.

ამ ერთ კვირაში ორი სახიზლარი მკვლელობა აღმოაჩინეს ჩვენ ქალაქში. ერთი მომხდარა ნაბაღალდში, ქვა დაურტყამთ 14—15 წლის ქალისთვის და იქვე ნახვერთ ცოცხალი მიწაში ჩაუფლავთ, რომელსაც შემდეგ დიდი წვალბისას სული განუტუევენია. მეორე, აღმოაჩინეს ქ. ბათონის საღვურზე, ვილას ქალაქიდან გაუზახანია „ბაგაჯა“ ა იამიკი — ზენწარწერათ: თუ შურის ყველი, და ნამდვილათ კი დანაწილებული აღმოჩინის სხეული ყოფილა შიგ ჩალოცებული.

ჩვენ მივიღეთ შემდეგი წიგნები: 1, „ქრისტიანე“ მოთხრობა ეგ ინგოროყესი (ნიონაშვილი); გამოცემა ბათონის ახალ დაარსებულ გამომცემელ ამხანაგებთ, „ცოდნისა“. წიგნაკი ღირს ერთ აბაზათ: 2, „კანაბრიკიდან დარვინამდე“ რუსულიდან გამოცემებული 3 სურგულაძის მიერ (შარშან „კელოში“ იყო დაბეჭდილი). გამოცემა მ. ლალიძისა, ქუთაისში, ფასი ორი შური.

ქ. ფოთი. აქ ადგილობრვ სცენის მოყვარეთაგან აქაურ სამოქალაქო სასწავლებლის ღარიბ შეგირდების სასარგებლოთ გაიზარა ქართული წარმოდგენა, რომელშიაც რეპეზობულენ მონაწილეობის ქ.ქ. ნ. ყანაგელისა, ე ჩილაფისა. ბ.ბ. ყანაგელი, ვოგიტიძე, კონდახიშვილი, დავიდივი, ხარაბაძე, გოლომანი და ღვინჯილია. წარმოდგენამ შეენიერთ ჩაიპა და მოთამაშენი ტრუსის დავრით გამოუფულთ იქნენ მთავალაურ სცენაზე. შემდეგ იყო ქართული დივერტისმენტი, რომელშიაც თავი იჩინა ბ. ვოგიტიძე; ის განსუხვედრულ „ბრაიო“ და „ბისი“თ დააჯილდოვეს. იმედია შემდეგშიც არ მოგვალტებენ წარმოდგენებს.

ქუთაისიდან გვეწერენ, რომ ქალაქის ბაღის პირდაპირ, თუმანიშვილის ახალ შენობაში, ბ. მიტროფანე ლალიძემ გახარა მადნეულისა და ხელოვნურათ შემზადებული წყლების ქარხანა. ეს ახლათ დაარსებული ქარხანა თავისი სიფაქიზით და კარგი წყლებით განირჩევა სხვა ქარხანებისაგან. აქვე მსურველს შეუძლია ისარგებლოს ყველა ქართულ გაზეთებით და საუკეთესო რუსულ ჟურნალ გაზეთებით.

დ. სურამიძე და ნ. გვერცინე: აქაური მთავარე მ. ლიტუაშვილი უწიოდა სისხლის მართლის წესით სურამის საღვურის უფროსის თანაშემწეს ახ. ი. მახარაძეს. უკანასკნელი გამართლებულ იქნა სასჯელის განჩინებით; მომჩივანს ცილის-წამებისთვის ორი კვირით დახატომებმა მიუსჯეს და ამ დღებში უნდა დაეტუსლებოთ. მარა ბ. მახარაძემ ლიტუაშვილის თხოვნა შეიწყინარა, საჯული აპატივა ამ პირობით რომ მას შეეწირა ყველი მიზნისათვის სამასი მანეთი, რაც მდიდარმა ვაჭარმა შეასრულა. ამ ფულიდან ორასი მანეთი მახარაძის დანიშნულებით გაგზავნა ფოშით ოზურგეთის ახლათ სასწავლებლ ეკლესიას და ღარიბ სამკითხველთ თანსწავლს გასაცოფოთ, ხოლო ასი მანეთი სურამის ეკლესიის დასამარტულათ. დიდი მადლობის ღირსია ამისთვის ბ. მახარაძე, და აგრეთვე ლიტუაშვილსაც მადლობას ვწირავთ.

„კეალის“ კორესპონდენციები

ზურაბ. გურული ხალხი მიიპყრო დირსაო, ნათქვამია, ჯამას ვხვალთ უფელ ფეხის გადადგმაზე. საითაც უნდა წახიდე, უფელას რაღაც ცნობილებას და ახლა-ახლად გადასხვავებრებას ამჩნევ. აი მზე, ავიღოთ თეთი ოზურგეთი. ოზურგეთი არასოდეს არ ჩამოხმენია იპურების სხვა ჰატრას დაბა-ქალაქებს წინ-სვლასში. თუ რაიმე საქმე-მოქმედო ან საზოგადოებრივი საქმე იქმნება, პირველი ადგილი თუ არა, მუორე მანც კი კვირას ოზურგეთს. ავიღოთ წარმოდგენები: ამ ორა სამი წლის წინეთ აქ იყო სტენის მოყვრე ახლგაზღობა, რომელიც ხშირად მარ-თაფლა წარმოდგენის, მკრამ საზოგადოება ცოტა ესწრებოდა, რა სარგებლობას ეკადევდეს? შემდეგ ისე გადასხვავებურულა მისი წარმოდგენა თატრზე, რომ ახლა ხშირათ კაცი ბილეთებს ვეღარ შოულობს წარმოდგენის დროს. წინეთ, რომ თითო წარმოდგენის გამართვაზე შემოდით-და ოცი, ორმოცი მანეთი, დღეს იშვიათთ გამოერევა, რომ ან მანეთზე ნაკლები შემოვიდეს. წინთ ძირეულ გასაჭირი იყო მოთამაშე ქალების შოფან; დღეს იმ აზრისს იყვენ, ქალი რომ სტენაზე გამოვა ან აღარსად ვარჯიო და ამის გამო ვერავითარი ხეყნა-შუღარით ვერ დაიყო-ლოვდით დღეს, რომ თავისი ქალებისთვის ნება მი-ვიდთ სტენაზე გამოსვლის... კაცისთვის უნდა ჩაგვეყნა ქალის ტანისათვის და გვეთამაშება. ახლა კი სულ სხვაა, ქალებიც შეეყვინ სტენაზე გამოსვლას და წინან-დებურლათ აღარ თავილებენ. ასე რომ ამ მხრივ, გასა-ჭირი აღარ არის, მხოლოთ სახლის შოფან დიდთ გა-ჭირდა... თატრი რაღაც უჩინარმა შინათქა, ლოდინი ისევ ლოდინთ დარჩა; წინთ საძირკველი მანც კი იყო ამოყვანილი და ახლა ისიც საღვაც გამოქრალა... იქნება თატრი, რეინის გზა და ზოგამინათა ერთათ გვედირ-სოსქა? — ახლა ოზურგეთში სტენის მოყვრენი ქალებიც და კაცებიც საჭმარისათ გვეყვს, რომელიც ეტყობათ ნიჭი. ქალებათ შორის არ შეგვიძლია უტოლთადესი მადლობა არ ვუძღვინთ შემდეგ პირებს: ქ.ნ. მ. დლოუს, ლომ-თათიქს, მ. ხიტრანს, დებს შრამინძეებს, რომელნიც გულმოდგინეთ ჰქვიდებენ ხელს საზოგადო შრომას და კარ-გით ასრულებენ თაუ-თავის როლს. კაცებს შორის მადლობის დირსა აჩანს ბ.ნ.ნ. ვ. ურუშაძე, ძმ. წუწუნაძეები, ძმ. ხურციძეები, თ. ურუშაძე, ირ. დლოსტი, რომელნიც ვეითი სინიდასიერათ ასრულებენ თაუ-თავის როლს, არ ზო-გავენ არავითარ ძალ-დონეს და მატრეალურათაც დიდ შემწე-ობას აძლევენ თატრს. ბ.ნ. ვ. ურუშაძის წინამძღოლობით ამას წინათ გამართოს წარმოდგენა, საღაც მოწყვეთ იყო მსახიობი ქ.ნ. ნებერიძე, და ვაშაყვი, მათმა თამაშმა შე-უდარებელი აღტაცება გამოიწვია საზოგადოებაში. მთი მარათებს სხვა-და-სხვა საწერებრი. ვ. ურუშაძის თა-ოსნობით წარმოდგენები იმართება არა თუ ოზურ-

გეთში, არამედ სოფლებშიაც კი. ოზურგეთის სა-კითხველსა-კი ასეთი ჭებით ვერ მოვახსენებთ. ის დარბობა, ურუნდ-გაზოთობით კი არა, არამედ მკითხველებითაც; მის მოსდის ვეღა ადგილობრივი გაზეთები და სხვაც ბური, მაგრამ ვინ კითხულობს? — ძალიან ცო-ტა, სათქმელათაც არა დირს... ახლა ცოტა გადაუვლოთ თვალი სოფლებსაც: ოზურგეთიდან ხუთ-ექვს ვერსზე მდებარეობს ს. გომი, საღაც მღვ. ს. ანდლუაძის მეც-დინეობით შენდებს ერთ კლასიანი საეპარქიო საქალებო სკოლას. შენობას საღაც დასრულებული, სკოლის ასაშენებელი ფული მოჰურგეთა ხანდობთა შორის ს. ანდლუაძეს; მსვე სურს მოიწვიოს ეპარქიულ სასწავლებელში კურს დათა-ვრებული მასწავლებელი ქალი... ახლა ეკირებება სკოლის შემწევობა, რომ ეს კეთილი საქმე არ ჩაიფუროს. მღვ. ს. ანდლუაძეს, როგორც ვეიც 150 მან. თავის ფული აქვს დახარჯული ამ სკოლასზე.

დათიკო ელიპიტის შვილი.

ინგლის-მრანსნაპლის ომი.

ღმის ვეღადან მოსულა ამბები ბურების წინააღმდეგ და ინგლისელთა სასარგებლოთ დახარჯობენ. ქ. ვეპერე-ნიანს განდევნეს ბურები და მისი ახლო-მახლო ადგილე-ბიც გაათავისუფლეს მტრისაგან. აქ ინგლისელებს ტრეკით წაუყვებიათ 26 ბური, ხოლო მთით უფროსი ცნობილი ოლივიე ფეხში დაუჭრათ. ვეპერენიანს ბურები ტანს-ხუსკენ დაეჭანენ. ინგლისელები იერიშით მივიდენ ბუ-რებზე და იძულებული ხეყვენ უკან დაეწათ. — ამხანართ აღმოსავლეთით ინგლისელები მიიწვიან წინ: დასა-ვლეთით, ქ. მეფინიბი ისევ ბურების ხელშია. აქედან იუწვიებინ: „რამდენიმე დღეა, რაც ბურები რეინის გზის დაინდაეს აქვეენ შეეგინეს საშირეთ მხარეს. შეეყინების მთავრებამ შეუთავადა რომერტს, რომ ერთ თვეს კიდევ შეეინახვით თავსო. ჭარი არ დიკემულა სუღითო“. ლე-დისმიტიდან იუწვიებინ, რომ ბურებმა გადაწვიტეს ზამ-თარი ნატალში გაატარონ და ამის თავდაცვის შეუდებონ. (ახლა იქ ზამთარი დაიწყო).

ეურნალ-გამეტებიდან

ინგლისის ცნობილ სავეროო გაზეთში, „Spectator“-ში (5/17 მარტის ნომერში), მოთავსებულას განსვენე-ბული ეიორტი წერეთლის მოკლე ნეკროლოგი ამ სათაუ-რით: „A Caucasian man of letters“ — „კავკასიელი მწე-რალი“, — ხელს აწერს ვიკატჰე ვილაამსი. აი ამ წერილის თარგმანი:

„ინგლისელს, რომელსაც ცოტადენი რამე მანინგ
კატონია კავკასიის და მის მგზავრებთან შესახებ, დიდად
შეაწუხებს გიორგი წერეთლის გადაწყველების ამბავი. ის
გადაიწვია 58 წლის, ათ იანვარს, ქ. თფილისში. ის
ყოფილი იყო ნაყოფიერი მწერალი, იყო ზუბოლიცინი, ბე-
ლეტრისტი და ზოკტი, საქართველოშიადაც სხვადასხვა, ამ
საქართველოში, სადაც ზოკტი რიცხვი ისეთად ბევრია.
განსვენებული სწავლობდა ზირველთა ზეტრებურდში, შემ-
დეგ მიუხეზნებო, ცოცხალში და გენგვამი. მისი ცხოვრების
უდიდესი მიზანი იყო თავისი თანამემამულეები დაქვალ-
ვებით დასავლეთთან და მათთვის შეეთვისებია დასავლეთის
იდეები. ის ასწავლიდა თავის ერს, ერს უმთავრესად
ფეოდალურს და აზროვნებით ღირსიკულ, საკუთარი ძალ-
ღონით და გამოქმედებით მუშაობით ჩამდგარიყო თანამე-
დროვე კაცობრიობის კალანტში. მისი ისტორიული და
არქეოლოგიური გამოკვლევები ცნობილია. საზოგადოებრივ
მხურვალე მომხრე იყო ზროგრესის, რომელიც წარმოებს
უფრო თანდათან კავითარებით, ვინამ რეჟოლოჟიითო.“

* *

აკაკის „კრებულის“ მე-II ნომერში, რომელიც ახ-
ლა გამოვიდა, მოთავსებულია აკაკის საუურადღებო წე-
რილი ამ სათაურით „თანამედროვე თავადა“. ან რას წერს
ჩვენი სავარაუდო ზოკტი:

„12 იანვარს გარდაიცვალა გ. ვ. წერეთელი და 16
დაკრძალეს დიდუბის ეკლესიის კლავანში. ჩვენ ნახსოვ-
რობაში ჯერ ისეთის ზტოვით არავინ განსვენებულა
როგორც ის! გაცნობით კო კაცობრივად, რომ ძველად,
როცა რომელიმე, ქვეყნის მოჭირბახუნი, თანამედროვე
დიდებულ თავადს მარხავდნენ, მამინ კი, თურმე მოი-
ყრიდა თავს ხალხი სხვა-დასხვა კუთხეებიდან და გულ-
მტკივნეულად ეთხოვებოდა ქვეყნის მოკეთეს. ეს დანხი-
ნებული იყოველი ძველ დროსვე თან გტყვავ და დღევან-
დელი განსვენება მხოლოდ თფილისშია. მართლაც, დღეს
კიდევ როცა გვარაშვილებს და მალა-ხარისხოვნებს ასა-
ფლავებენ, წინ მუსიკა მიუძღვისთ, უკანადაც საკუთარი
კეპაჭების ზრიცხი ბანს აძლევს, ვუთხროს მოსდევნებ მდი-
დრული მორთულ-მოკაცოებული ხელქვეითები და ხალხსა-
მოყვრები. მტრამ ესეები ვეუდა მხოლოდ თვალს სტრის
და ვუთხროს მანინ არას უგუნბეს! სულ სხვა გვარი იყო
გ. წერეთლის განსვენება: არც მუსიკა, არც კეპაჭები,
არც ხელქვეითები და არც ზურ-მარდალით მომადლოებუ-
ლნი ვინმეები! დაესწრნენ მხოლოდ ჩამდვილი გულ შემა-
ტკივნეობი და მათი რიცხვიც უთვალავი იყო. სწორეთ
ისე როგორც ძველად, ხალხმა დამარხ თანამედროვე თა-
ვად. განსვენებული გიორგი წერეთელი არ ეთვალა დი-
დი ოჯახის ჩამომავალი, მტრამ ეტოლბა, რომ ხალხის
გონიბობა-განებას, დღევანდელ შეხედულებით, აუღიარებია

თავად და მის სწორმხედველობას ვედარც ჩვენ
წაუვალთ. ქვეყნის განხიზება არის „ნმა ღვთისა და ნმა
ერისა... ძველი დრო წავიდა და მას თან გტყვავ ძველი
გვარი თავდა-ახსურობაც. ახლა სულ სხვა დრო დადგა,
სხვა მოთხოვნილებით და თავადელი სხვა გვარი გვემბრ-
ვება: ეს ესმის ხალხს და ნურავერს უკაცრავად, თუ
ძველ თავდა-ახსურთან ჩამომავალი, რომელიც დღეს არა
თუ მეთაურობს და თავადობს არ შეუძლიათ, ფეხიც ვე-
დარ მოჟუადებით იმაზე, რაც მამა-პაპათაგან დარჩათ,
იმავ ზტოვით ვერ იხსენიებდნენ, როგორც მათ წინა-
რებს და სულ სხვას ადარებდნენ დღევანდელ თავადთ!
მართლაც, მთლი და უთხრა ქვეყანას: დღევანდელი გტყ-
სუებული „მრავალმადიერას“ მთლიანად და ხსენდის-
მთლიანად ძველი ოჯახის ნაშთები იწამე და ეთაყვანე,
მხოლოდ მიტრამ რომ, ოდესმე მკათ კარგი ძველები
ჭეოლათ-თქო!... ჩვენი ერი დღესაც მხოლოდ იმას სტყმს
თაყვის და ადარებს თავადთ, ვინც დღევანდელ საქმეს
თავში უღვია და ქვეყანას გულწრფელად ემსახურება, ამ
გვარი მოღვაწე, რომელ წრიდან და რომელ წოდებიდა-
ნაც უნდა იყოს, ქვეყნისთვის ერთია. ის აფხაგუს კაცურ-
კაცობით და არა სასოტოობით მოწმობით. ეს ნათლია
დაგვანახვა გ. წერეთლის განსვენებამ: მიუხედავთ იმ წრი-
სა, რომელიც დედამამასთან განწოვბას ცდილობდა გან-
სვენებული გ. წერეთლისა და სიციცხლეში მოსვენებას
არ აძლევდა, დაბალმა ხალხმა, ფესვმა ურთხვებისამ, თვით
დასდგა მას საკუთარი უტყუარი მსჯავრი და „კვამ“ მის
განახენს!“-ო, ათაყვის აკტობი.

* *

არ შეგავძლიან ამასთანავე გულმტკივნეულობით არ
აღვნიშნით ის სრულიად უხამსო და ცილისწამებით სავ-
სე წერილი, რომელიც „კრებულის“ იმავ ნომერშია
მოთავსებული და კეთუხის ბ. ს. ჭეგანიას (კრებულის
ექთმებელს წერეთელი). ჩვენ ამ წერილს სრულიად არ
მოგისწენებდით, რომ იგი აკაკის ჟურნალში არ იყოს
დაბეჭდილი და მამასადამე აკაკის მიერ წაკითხულ და ჩე-
ბა დართული. ვერ გავივით რატომ გამოაქვეყნა ბ. აკა-
კიმ ეს ვითომ და მოგონება, ხოლო ჩამდვილათ კი ერთი
საზოგადოებრივი ცილისწამება. რასაკვირველია, ჩვენ აქ არ შეე-
ხებოთ განსვენებული გ. წერეთლის მოწმობას (მიტყავთე-
ლის მოწმობა მოგვანა ვის არ შეუძლია!), აღვნიშნავთ მხოლოდ
ცილის წამების ციციციების შესახებ. აკტობი წერს: „კვა-
ლის“ ახალი ჟურნულის ახალგაზდათ „არ ესმოლათ გარ-
კვეით არც ჩვენი დღევანდელი ცხოვრება, არც ჩვენი
წარსული, უადრევედღინ თითქმის ჩვენს ეროვნობას,
ჩვენს ისტორიას, ჩვენს კულტურას“.

ამაზე უსაზიზღრესა ცილის წამება კიდევ შეიძლება? გამოდის, რომ ჩვენ უარყოფით სწორეთ ამ საფუძვლს, რომელზედაც ვდგევართ, ე. ი. უარყოფით ჩვენ თავს! სად, როგორ, რით—ამას რასაკვირველია არავინ ხსნის, სიტყვა წამოისროფეს და კათავდა. ბ. ს. ჭკარაძის აბა საიდან ეცოდინება—რას ნიშნავს ბუქვლით ცილისწამება და კიდევ ასეთი საშინელი, მარა ბ. აკაკიმ ხომ კარგათ იცის და სწორეთ ეს გვაგვირუებს...

ჩაირეთ, ჩაირეთ,
ჩვენ თქვენ გზას ვერ გამოვევებით,
შუადრავათ, ბოჯადისნო,
ვერ გავსენებთ ქებათ-ქებით

ი. კვლეშვილი.

სეტყვისაგან დაზარალებულთ შესახებ.

უმორჩილესათ ვთხოვთ, ამ ჩემ წერილს, თუ შეიძლებაოდეს, პატარა ადგილი უბოძოთ თქვენ პატივცემულ ვაზეთში.

როგორც მოგესტენებათ, შარშან მ იენისის სეტყვისაგან დაზარალებენ ფრონის ხეობაზე თითქმის თექვსმეტ სოფელზე მეტი, ისე რომ შემოსავალი სრულიად არ აუღიათ მცხოვრებლებს და ვენახები სამამულეთ ამოუვარდათ; შემწეობა კი ამ დაზარალებულებს არსაიდან არ აღმოუჩნდათ, მხოლოთ თ. კ. მ. ამირჯიბის თაოსნობით ავღვევის და ცერონისის გლეხებს დაურიგდათ ასი თუმანი და ენლა, როგორც გავიგე, კიდევ ას ათი თუმანი შეუფროვებია ამ დაზარალებულ გლეხებისათვის და ამ ცოტა ხანში დაურიგებს. დიდი მაძლობის ღირსია თ. კ. მ. ამირჯიბი და დიდი შემწეობასაც უჩენს გლეხებს,—ხალხიც დიდი მაძლობელია. აგრეთვე კნ. მ. ამირჯიბის თაოსნობითაც შეგროვდა 70 კოდი პური და რამდენიმე თუმანი ფული, რომელიც დაურიგდა ოქონის და კნოლევის გლეხებს. რასაკვირველია, ეს შემოსხენებულნი შეწირულებანი, როგორც ცვარი ზღვაში, ბევრს არას შეადგენს, თუ სხვა რაიმე შემწეობა არ აღმოუჩნდათ საიდანმე ამ დაზარალებულებს. ისედაც დაქვეითებულნი მეურნეობაში ეს თექვსმეტი სოფელი, სულ წყალ-წოდებულნი შეიქნენ. რა საჭიროა გაქიანურება, ვიტყვი მხოლოთ, რომ ჩუმი შიმშილი ტრიალებს ამ გაიერანებულ სოფლებში.

ამ დასეტყვილ სოფლებში მცხოვრებნი მართკო გლეხობას არ შეადგენს, თითქმის მომეტებული მამული თავდა-აზნაურობისა არის და ზარალი ამათ უფრო მიეცათ. ბევრ თავდას და აზნაურს საკუთარი ვენახის და სახნავის შემოსავალი სრულიად გამოეცალათ ხელიდან და ბევრმა ვენახებიც აჩვენს (ძალიან დავაშავეთ, რომ მაშინვე არ აჩვენებთ ვენახები, ენლა ახალი ზაგა იქნებოდა). ბევრს უჭირს რომ ახალ მოსავლამდის თავი გაიტანოს;

ჩვენს ბოჯადისხენს

კვირეთ, იტრავლეთ...
დასცით ბუკი და საუგით!
რავა დატრნათ ამის შეტი—
დღე დაჯივლათ გასაქონი!

მთას შესუბუქათ ატაციდნი
ძირს შოჯარავთ ქერი-ჭერით,
გულ-აზდილათ კვამასუხეთ
რამდენ ხერულში გამოძვრით?
ჩაირეთ, ჩაირეთ,
გზას გადოცეთ ჩსავაღისკენ,
მაინც ზარი იქით გქონდათ
და გეფა კი ცხოველ შოისკენ.
იმათ თქვენს, თქვენ იმათ,
ტაშ-ფახლურა გაიმართათ:
„გაუმარჯოს, საქთრველოს,
ჩვენ ბიჭობას და ჩვენ შკავადათ.
გაუმარჯოს, გაუმარჯოს,
შემოგებედეთ რა ვართ კრთი!
ჩვენც ვითქმებით ოფიმხედა
აზღვონი თუა დმერთი“.
კარგით, კარგით, გაუმარჯოთ,
მაგრამ ჩვენ რას ვეგებდისებით?
იტრავლეთ რომ ვერ დაკვიტრეთ
უნდალ ძაფის, აჩკესებით.
ისევე იმათ კალაუტკეთ
ვისაც ჭკუებდით არაკვებით,
ჩვენ კი სურას შუადრავათ
მაკისთანა გამოკვებით.

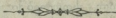
ყველას ცხოვრება უნდა, შეგლა და შემწეობა არ-
საიდან არის, ვალში ცვივდებიან და იღუბებიან.

მარტო თავად-აზნაურთა ბანკმა გადადო ექს-
ასი თუმანი ამ დაზარალებულებისათვის და ჯერაც
არაფერი ამბავი ისმის. შარშან ბანკს გამოვჩვენა
კომისია, რომ შემოწმებინა დასტუტყვილი სოფლები.
ამ კომისიამ მარტო თვლი ვადავლო ზოგიერთ
სოფელს, არც კი გამოიძია რიგიანათ, არც კი
გამოიკვლია დაწვრილებით, ვინ როგორ წახდა,
რომელი სოფელი უფრო დაიღუბა და სხ. გაიარა
ბერძნთ ხანმა და ბოლოს გორის თავად-აზნაურთა
წინამძღოლს 28 წრემომერს მოუყვიდა ბანკიდან ქა-
ლაღლი, რომ მანდვე კომისია ამოირჩიეთ და
მაგათვე შეამოწმონ და გაიგონ, ვინ როგორ და-
ზარალდაო (რათა სწუხდება ბანკის მმართველობა
ამაზე, რას ეტყარება? განა სულ ერთი არ არის
შემწეობა ადრე მიეცემა თუ გვიან? მაგრამ, რა
გაეწყობა, ვინ არის ხმის ამომღები). ნუ თუ არ
გაიკვირებ? ზამთარში არშინი თოვლი იყო ყველ-
გან და დაწვრილებით გამოიკვლიეთო! ე. ო. ვის
რამდენი დღიური ვენახი აქვსო, რამდენი სახნავი,
სანადელო, სათიფე, ტყე, ვის რა შემოსავალი აქე-
სია, ვის რა ეხარჯება სახლიო, ვის რამდენი ჰენ-
სია აქვსო, ვის რამდენი თამასუქები აქვთო და სხ.
რატომ ბანკი იმასაც არ იძიებებს ვის რა აფევი აქვს:
ქვები, ზედადგარი, ქოთნები, ქულუქლები და სხ.

რა გაეწყობოდა, თავად-აზნაურთა წინამძღოლ-
მა მაშინვე ამოირჩია კომისია. კომისიამ ამ წლის
თებერვალში თავისი შეკრებილი ცნობები გა-
გზავნა ბანკში.

აგერ მესამე თვე მდის და ჯერ ბანკიდან არა-
ვითარი ამბავია. რას ნიშნავს ეს? ნუ თუ ხალხს
არ უჭირთ? ნუ თუ კიდევ ეგვიანებთ? აბა ეს
რას ჰვავს, თითქმის მეორე მოსავალი მოდის,
ყოველი თავად-აზნაური გაჭირებული და კი-
დღევ ეგვიანებთა შემწეობა? თუ კი ადამიანს შიმში-
ლით სულღი ამოუყვა, მაშინ რაღათ უნდა საზრდო?
ეს მხოლოთ ბანკის მმართველებისაგან ჩვენი სასაცი-
ლოთ ავღებია და ისევ ჯობია ეგ ფული ვისაც
უნდათ იმას მისცენ.

ღუშვილი ფლავიანდისვილი

მსოფლიო გამოუყენა ბარიეში.

(ერთი თვალის-გადავლებით).

(შემდეგია *)

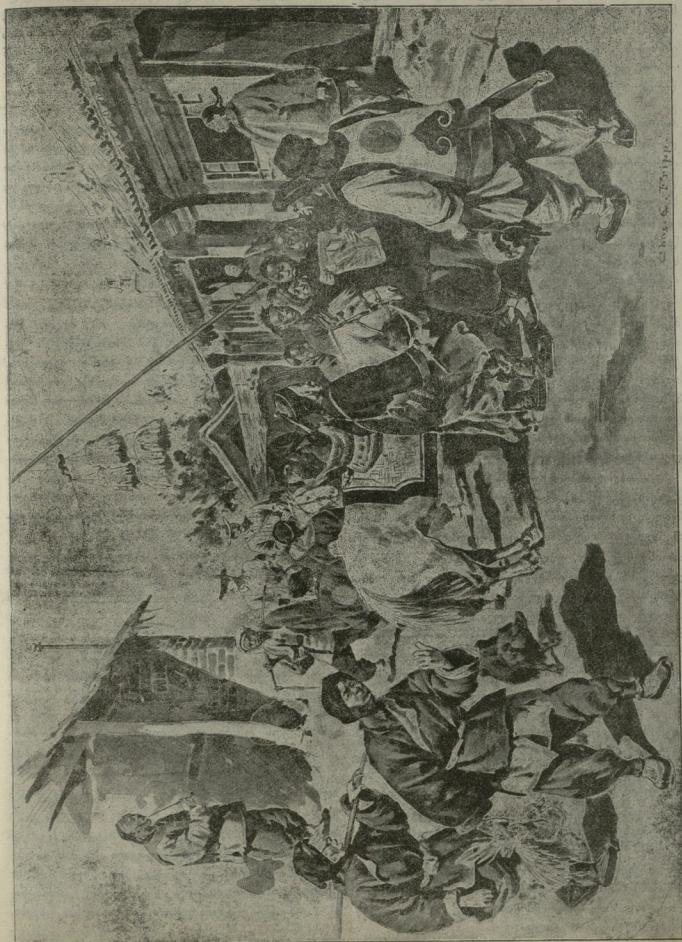
ზელოვნებათა სასახლეებიდან სწორეთ მიე-
მართება გრძელი ხეივანი. მას მხოლოთ ერთ ადგი-

ლას წყვეტს მდ. სენა. თუნდ სხვა მხრივ გინ-
ლოდეთ წასვლა, ხეივანი და მის ორივე მხარე-
ზე ამართული გამოფენის სასახლეები მიანც თავის-
კენ გიზიდავენ და გვაბატონებინან. ეს გზა უფრო მარ-
ჯვეც არის, რომ განაგრძობთ გამოფენის დათვალი-
ერება. სანამ მიხილადეთ ამ მხარეზე მდებარე სა-
სახლეებამდის უნდა გაიაროთ ახლათ ვაკეთებულნი,
ალექსანდრე მ-III-ის ხილი. რაც უნდა ვეჭვარებო-
დეთ, ამ ხილზე მიინც უცბათ ვერ გადავლით. არა
ერისხა და ორ ადგილს შეწერდებით მის დასათვა-
ლიერებლათ. ხიდის თვითოეულ კუთხეში, თავსა
და ბოლოს, ამართულია მალაღი, ოთხკუთხი ქვის
სვეტები. ამათ მწვერვალებზე ხედავთ ყალბზე შემ-
დგარ ფროსიანს ცხენებს, რომელთაც ძლივს აკვე-
ბენ იუბიტერის (ძველ ბერძენ-რომაელთა ღმერთის)
შიკრიქნი. ეს ქანდაკებანი ბრონძისაა და ყვითლათ არის
მოვარაყებულნი. სვეტების მალალ კვარცხლ-ბეკებზე
სხედან ვეებერთელა ტანის ქალები. (რიცხვით ოთხ-
მოადგენენ საფრანგეთის სხვა-და-სხვა ისტორიულ
ეპოქებს (საშუალო საუკუნეების, აღორძინების
დროის, ლიუდოვიკო მე-XIV-ს და თანამედროვე
საფრანგეთს), ქანდაკებათა წინ დგანან საშინელი
ღარაჯნი, დიდბრძნი ლომები. ხიდის მოაჯირი
ბრონძისა და სპილენძისაგან მოქსიავლი, რომელ-
საც აქა-იქ მორთული აქვს საფრანგეთის და რუ-
სეთის გერბები, დაშვევებულია კანდელიაბრებით.
ხიდის სიგანა 40 მეტრი, 20 მეტრი შუაში ტრა-
მეისა და ეტლების საფალი გზა, ათ-ათი მეტრი
ორივე მხარეზე ტროტუარები. ღამით 508 ელექ-
ტრონის ლამპარით განათებული ხიდი საუცხოვო
სურათს წარმოადგენს.

აი ვახველით ხიდს, გაიარეთ რამდენიმე ნაბიჯი
პირდაპირ და აგერ სიამოვნებით უტკერით კარგა
მანძილზე, ორპირათ გამოწყვიტებულ სასახლეებს.
აღარ იცით რომელს შეაჩერით თვლი, რომელი
მათგანის სიშენიერით დასტკებთ. პირველი წყება
სასახლეებისა ეკუთვნის საფრანგეთის მრეწველობას.
გამოაფრდილია ყველია, რაც კი შეადგენს საზოგადოე-
ბრივ შენობათა, თუ ეკრძია სახლების მორთულო-
ბას. აქ ხედავთ სხვათა შორის მთელ ქვეყნიერობა-
ზე გათქმულ ვობლენის „შაღლერებს“; აქვეა ავე-
ჯეულობა, ხალიჩეულობა, თუ სხვა მოსართავ-ქსო-
ვილებიანი; შუშის, ბროლის თუ ფარფორის ქურ-
ქლეულობა და ნივთები; სახლების გათბობა, განა-
თება, ვენტრილიაციის მოწყობილებანი. შემდეგ
წარმოადგენილია ქალაღდის მრეწველობა, საოქრო-
მეუდლო, მესათობა; ბრონძის და რკინის მრეწე-
ლობა; გუტაპერჩი-კაუჩუქის მრეწველობა; სათამაშო,
გასართობების და ტიკინების წარმოება და სხ. და სხ.

*) იხ. „ქალი“ № 16.

მომარაბა პეკინის ქუჩაში.

ამავე რიგის შენობებში საყურადღებოა „ბრეტონის (საფრანგეთის პროვინცია) გამოფენა.“ შესანიშნავია ხის წარმოება; აგრეთვე ტანისამოსის ქსოვილების, ავეჯეულობის, იარაღების, ქურჭლის, ოქრო-ვერცხლის სპილენძის, და სხ. წარმოება; აქვე წარმოდგენილია ბრეტანის მხატვრობის და საზოგადოთ ხელოვნების ისტორიული განვითარება. ამავე რიგზე ვხვდებით სევრის (საფრ. პროვინცია) მრეწველობას საზოგადოთ და კერძოთ სევრის ვანთქმულ ფარფორის წარმოებას. გამოფენილია როგორც ნაწარმოები, ისე თვით პროცესი წარმოებისა, ქურბითურთ.

მეორე წყება სასახლეებისა შეიცავს ზოგიერთ წარმოებას სხვა სახელმწიფოებისას (ბელგია, რუსეთი, გერმანია, შვეიცარიული შტატები, ინგლისი, იტალია, დანია, ავსტრო-ვენგრია, იაპონია).

სხვა სახელმწიფოთა სასახლეები გრძელდება მდ. სენის მარცხენა ნაპირზე, დასავლეთით. ამ ადგილს ეწოდება „ეროვნებათა ქუჩა“, აქ არც ერთი შენობა არა გავს მეორეს. თითოეულ მათგანს თავისი განსაკუთრებული ხასიათა აქვს. უმეტესი მათგანი აშენებულია იმ სახელმწიფოს მუშეებით და მასალით, რომელსაც ესენი ეკუთვნიან. შენობათა უმთავრესი დარბაზები დანიშნულია ოფიციალურ სტუმრების მისაღებათ.

სასახლეთა პირველი წყება ეკუთვნის პორტუგალიას, პერუს, სპარსეთს, ლიუქსემბურგს, (ცალკე სამფ.), ფინლანდიას, ბოლგარიას, რუმინიას. მეორე წყებაზე ერთბაშად იქცევა ყურადღებას, უფრო თავისი სიდიდით, პირველივე სასახლე, აშენებული მე-15-ტე საუკუნის სტილზე; ხუთი კარგა მოზილილი გუმბათი ეკლესიის შეხედულებას აძლევს სასახლეს. გვერდზე ამართულია აღმოსავლეთის გემოზე ნაშენი სასახლე. მის მწვერვალზე ვაკეთებულად მივიგებ და ვარსკვლავ-მთვარიანი ბიარად გატყობინებთ, რომ სასახლე უნდა ეკუთვნოდეს იმ სახელმწიფოს, ვისი შინაური პოლიტიკურ-ეკონომიური ცხოვრებაც ისე ნაკლებათ წააგავს ამ შნათობათ—ეს არის ოსმალეთი. მოაშორეთ ამ „პარსკვლავს“ თვლი და თქვენ წინ აიშარებთა უმელებელი სასახლე უმელებელი გუმბათით. მის მწვერვალზე ზის ფრთა-გაშლილი არწივი, რომელსაც დეკლანქებში უქირაეს ღენტი ზეწარწერთი: „ამერიკის შვერთბული შტატები“. სასახლის უმთავრეს შესავალ ბუქს თავზე პროგრესის ეტლს მიაქანებს ოთხი რაში, ეტლზე ზის თავისუფლების ღმერთა. ბუქს წინ ამართულია ამერიკის თავისუფლებისათვის მებრძოლის გიორ. ვაშინგტონის ქანდაკება.

ამერიკის სასახლეს შემდეგ კიდევ მრავალი სხვა შენობები, პავილიონები და კოშკებია, მე-XV, მე-XVI, მე-XVIII საუკუნის თუ აღორძინების ეპოქის სტილზე აშენებულნი. ესენი წარმოადგენენ ავსტრიას, ბოსნია-ჰერცეგოვინას; უნგრეთს (ვენგრია), ინგლისს, ბელგიას, ნორვეგიას, გერმანიას, ისპანიას, მონაკოს (ცალკე სამთავრო), შვეიცარიას, საბერძნეთს, სერბიას. ამაში ყურადღებას იპყრობს თავისი სიდიდით ავსტრო-უნგრეთის, ინგლისის და გერმანიის სასახლეები. დანარჩენებიც ერთმანეთს ეცილებიან თავისი სილამაზით. ხოლო ბელგიის სასახლე ხელოვნების ნამდვილი საკვირველებაა. იგი წარმოადგენს ასლს ბრიუსელის გოტიკურ სტილზე ნაშენ საქალაქო საბუკოს საოცარ შენობისას.

თითქმის ყველა აღნიშნულ სასახლეებთან გამართულია ნაციონალური ყავახანები, სადაც „ეროვნული“, როგორც სასმელები, ისე მთელი მოწყობილება; თვით გარბონები (მსახურები) იმ ქვეყნიდან არიან, რომელსაც ყავახანა ეკუთვნის. „ეროვნებათა ქუჩის“ დასწყობი, სენის მარცხენა ნაპირზე შესანიშნავია არმიისა და ფლოტის სასახლე (მარტო წინა მხარე ამ შენობისა 340 მეტრია), აქ წარმოდგენილია ყველა ის, რაც კი დღევანდელ ცივილიზაციას შეუქმნია ადამიანთა საყვარლათ. სხვა-და-სხვა გვარი საომარი იარაღები, სახმელრო ხელ-საწყობები, მანქანები, ასაფეთქებელი წამლები, ყავარების მოწყობილება; აგრეთვე სალოდათების ჩაცმა-დახურვა და სხ.

არმიისა და ფლოტის სასახლის პირდაპირ, თვით მდინარეში ჩაიდებულა სხვა-და-სხვა ფორმისა და სიდიდის, ძვირფასათ მორათული ნაგები და „იახტები“. ეს „სასიამოვნო-გასართობ-ნაფოსნობის ვაშენაა“. შემდეგ, სენის მარჯვენა ნაპირზე, 6000 ოთხკ. მეტრის სიგრძეზე გაშენებულია პატარა ქალაქი. ვიწრო, მრულე ქუჩები, პატარა მოედნები, ორ-სამ სართულიანი, დასველიანებელი სანახაობის შენობები, ყველა მოწმობს, რომ ეს უნდა იყოს უწინდელი ქალაქი, დიახ, იგი წარმოადგენს საშუალო საუკუნოების პარისს, თავისი შესანიშნავი, ისტორიული შენობებითა და კერძო სახლებით. აქვე ხედავთ იმ დროის პარიკელთ იმ დროის ჩაცმად-ბათუკით და ვასართობებით (თეატრი, ყავახანა, კონცერტი, დღეობები, პროცესიები). ამავე ნაპირზე, რამდენსამე ვეებერთელა შუშის დარბაზებში, რომელთაც ეწოდება ბალანსობის (Horticulture et arboriculture) სასახლეები, გამოფენილია ურიცხვი მცენარეულობა, ხეხილები, ხეები, თესლეულობა, ყვავილები. წარმოდგენილია აგრე-

თვე ის იარაღები, ხელ-საწყობები, მაშინები და წესები, რომელიც იმხარება ამ მეურნეობაში.

ხსენებულ დარბაზების აქეთ-იქითა მხარეზე ყურადღებას იქცევს ორი სასახლე. ერთია „ქ. სარაფის პავლიონი“, მეორე „კონგრესების და სოციალური ეკონომიის სასახლე“. პირველში წარმოადგენილია მრავალი ქარტებით, გვეგებით, ტაბლიცებით, ნახატებით და დოკუმენტებით ქალაქის საბჭოს მოღვაწეობა უქანასკნელ რამდენისამე წლის განმავლობაში; აგრეთვე პროფესიონალური სასწავლებლები და საზოგადო პირველ-დაწყებითი სწავლა-განათლება მის შემდეგ, რაც საფრანგეთში სავაჭარდებულო სწავლა იქნა შემოღებული. მეორე სასახლე გვაცნობს მუშათა ეკონომიურ მდგომარეობას: აქ წარმოადგენილია შრომის პირობები საზოგადოთ: სამუშაო დრო, ხელ-ფასი, მუშათა სადგომები, ჰიჯენური მდგომარეობა ფაბრიკა-ქარხნებში თუ სადგომებში, შრომის მეთარგობა კანონმდებლობისაგან და სხ. ეკონომიური ორგანიზაციები: პროფესიონალური სინდიკატები, მომხმარებელ და მწარმოებელი კავშირები აშხანაგობანი. ამავე სასახლეში მოხდება ასზე მეტი საერთაშორისო კონგრესი, რისთვისაც საფანჯრით დამზადებულია უმველებელი დარბაზი, საქირაო განყოფილებებით.

კონგრესების საგნებია: არხეოლოგია, ანთროპოლოგია, ისტორია, ფილოსოფია, გეოგრაფია ეკონომიური და კომერციული, გეოლოგია, მეურნეობა, ვაჭრობა, მრეწველობა, მესხანია, ქიმიკ მრეწველობაში, ვაზი, ელექტრონი, მეტალურგია, საამდრო საქმე, მიმოსვლა (რკინის გზები, ტრამვაი, ავტომობილები), მედიცინა, ფარმაცია, კოლერატიული აშხანაგობანი, არხიტექტურა, ხელოვნება, თეატრი, მუსიკა, სწავლა-განათლება, პრესა, (30 ივლისს), მოხდება აგრეთვე მუშათა პარტიების საერთა-შორისო კონგრესი (სექტემბრის 21—27).

(შემდეგი იქნება)

ბიბლიოგრაფია

(„შობაზე“ №№ I და II 1900 წ.)

ესეთი ჟურნალის ბიბლიოგრაფიის დაწერა, როგორც „შობაზე“ არის, საძნელო საქმეს შეადგენს. ბიბლიოგრაფია უმთავრესათ მწერლის საკუთარი შთაბეჭდილების გამოხატულება, ყოველი დაუმთავრებელი ნაწარმოები შთაბეჭდილებასაც მხოლოდ დაუმთავრებელს ახდენს, დაუმთავრებელი შთაბეჭდილების გამოხატვა ან გადაცემა მკითხველისათვის

ძნელია; „შობაში“ პირველ ორ ნომერში კი შინაარსის უმეტესი ნაწილი დაუმთავრებელია. ჩავეყუთ შინაარსს რეგზე.

კლდიაშვილის მოთხრობას ყოველი მკითხველი დიდი სიამოვნებით მიეგებებოდა. ამ მოთხრობაში იგივე დაკვირვებითი ნიჭი გამოსჭევიეს, რამეტურათ ხატვა, ნაზი, სველიანი იუმორი; რაც ამ ავტორის ხელოვნების ნიშნობლივ თვისებას შეადგენს, ხოლო ეშწობათ, ვაი თუ ეს მოთხრობა ავტორის ძველი ტემების გამეორება იყოს. რაც უნდა იყოს, ყოველივეს ბოლო დავგანახევებს.

ბან 3. უმიკაშვილის წერილი ძალიან საყურადღებოა, როგორც ისტორია ჩვენი თეატრისა და მისი თანამედროვე ლიტერატურისა და ამავე დროს კრიტიკაც. პეტრე უმიკაშვილის ორი კარგი თვისება აქვს, როგორც მწერალს: ის ისეთი საღი ოფტიმისტური შეხედულების არის, ისე დარწმუნებულია ჩვენ პროგრესში, რომ, რა ძლიერი სკვებტიკიც უნდა იყუთ ამ მხრივ, მისი ნაწერი რაღაც იმედს გისახავთ გულში; ამას გარდა მწერლობაში უმიკაშვილის პირფერობა არ უყუარის, რაც ძალიან დიდი ღირსებაა და ამავე დროს ძნელი მოსახვეჭიკ ქართველი მწერლისათვის, რომელიც ყოველ ჩვენ მოღვაწეს იცნობს და ამის გამო სიმართლის თქმა ან ყოველთვის არ ეხერხება, ან ნაცნობობას და მეგობრობას შეცდომაში შეჰყავს უნებურათ. „ვიცისა ჩვენში გული უყუეს, საზოგადოებრივი ძარღვი არ დაჰუყუებია, სხვისი ტკივილის გრძობა შერჩენია...“ კველას ესმის დღევანდელი მწიშნელობა თეატრისა; წერს უმიკაშვილი (გვ. 2). მაგრამ ცდება, დასამტკიცებელი საბუთია სათავად-აწაურ ქარვასლის გამე კომისიის წინანდელი დადგენილება, დაეზუროთ თეატრის შენობაო. ნეტა რაღას იტყვის ახლა ბ. უმიკაშვილი?

ბ. არაგვისპირდლის ეტიუღს ნაძალადეობა ეტარა, ნაძალადეობა არა მარტო შინაარსში, სათაურშიაც. არაგვისპირდელს შეფერიართ ეხერხება ამა თუ იმ მომქმედი პირების ცხოვრებიდან ფსიხოლოგიური მომენტების აღება, მაგრამ ამ მომენტების დახატვაში ხანდახან ძალიან ცოტაა ფსიხოლოგიის არსებითი მხარე; ასეთ სუსტ ნაწარმოებს წარმოადგენს უქანასკნელი ეტიუღიც. დღდა აჭრი, რომელიც ავტორს გამოჰყავს, სრულიად შემცდარია და ფსიხოლოგიის წინააღმდეგი. საღი მამაკაცის თვალში მისი საყუარელი არსება ჰქესობრივი მხარის დაჰყაფილებით სრულიადც არ იქცევა „სათავად მხარათ“, როგორც არაგვისპირდელს ჰგონია, პირიქით ექვს გარეშეა, რომ ცოლქმედი ცხოვრების პირველ ხანებში სიყუარული უფრო ძლიერდება; შემდეგ და შემდეგ სუსტდება, მაგრამ

ამასაც თავისი მიზეზები აქვს. სქესობრივი გრძნობის დაკმაყოფილება სიყვარულს არ ასუსტებს, ხოლო დაუკმაყოფილებლობა რომ თითქმის ყოველთვის აქარწყლებს სიყვარულს და ხშირათ სიძულვილათაც აქცევს, ეს მართლ-მსაჯულებამ და საექიმო მეცნიერებამ, დიდი ხანია, ფაქტებით დაამტკიცა. აგრეთ წოდებული „წმინდა სიყვარული“ ნორმალური ადამიანისთვის არა თუ გაუგებარი და შეუძლებელია, უაზროც არის. ვერც ამნაშენი მოხდებოდა ის ცვლილება, რაც მოხდა, რომ ერთი მხრით ავტორს არ დაეტანებია ძალა და მეორე მხრით თვით ამნაშენი არ ყოფილიყოს სულრთ ავთამყოფი ადამიანი; მისი გრძნობის მოულოდნელი ცვლილებაც აშკარათ ავტორს ამახ; თავის საყვარელ არსებას ძალა დაატანა, პირტუყვის სიმაღლეზე დააყენა და ასეთ საძაველ საქციელს შემდეგ მას უფრო თავის თავისადმი უნდა დაბადებოდა ზიზღი და სიძულვილი, ის კი გაიძახის:—ეს თამარი... არა, არა!.. ეს მწვარია, მწვარია, რომელსაც ვსრესავ, ვთელავო“. და შემდეგ სახლიდანაც ავდებს. მკითხველის თვალში, ვინც, რასაკვირველია, ამნაშენივეთ სულით ავთამყოფი არ არის, ამნაშენი სიბრალულის მეტს ვერას გამოიწვევს, და რწმუნებით კი ვერავის დაარწმუნებს რაწმინე გარდა იმისა, რომ ის სწეულია. ავტორს სრული უფლება აქვს, სწეული ადამიანიც ჰხატოს, თუ კი ენებება; მაგრამ, როდესაც სწეული გრძნობასა და აზრს საღი ადამიანის გრძნობათა და აზრათ შემოგვაცუტუებს, მაშინ მის დიდი ზარალი მოაქვს მკითხველისათვის, თუ კი ბეჭდური სიტყვის ზარალი ან სარგებლობა რწმამ მას და, თუ არა რწმამ, მაშინ აღარც უნდა წერდეს. გარდა ამისა ავტორს ეს თავისი პსიხიკოლოგიური სიუეტეიმეტათ უხერხულ ფორმამო გამოუხვევია. არ ვციტ, რამ აიძულა ავტორი ეს უთუოთ და-მმას შორის მოეხდინა. აქაო და დაბადებაში ასე არის მოთხრობილიო — განა ახლანდელ კაცსაც ისე უნდა ვაუღმეოროთ? ძველ ებრაელთა ცხოვრებაში და გინდ სხვა ხალხებში ბევრი ისეთი რამ წარმოებდა, რაც თანამედროვე ადამიანში ზიზღს იწვევს. სწორეთ ამიტამ ბ. არაგვისპირელის ეტრულმა ბევრში ზიზღი დაბადა და ეს ასეც უნდა ყოფილიყო.

ბ. სილოვან ხუნდაძეს ახირებულთ თავმოყვარობა აქვს: ერთი სიტყვა თუ წამოგტოვთ იმის წინააღმდეგ, აღარ მოგეშვებათ; ეს ერთი წლიწინადია თითქმის, რაც სილოვანი ქუთაისის ოპოზიციის მოწინააღმდეგეთა კიცხვაშია, და რადგანაც მასხალა შემოელოია, ერთსა და იმავეს იმეორებს, იმეორებს, მაგრამ ჯერ კიდევ ვერ მოიღალა! რაც მეთაკიზე დაწერეთ, ამბობს ის, „უველამ ყურადღე-

ბით წაიკოთხა და ყველას ექაშნიკა ჩემი აზრი თქვენზე, რადგანაც ეს აზრი მთელი ჩვენი საზოგადოების პირუთენელი ნაწილის აზრიო“. თავის თავისკებაც ასეთი უნდა!

თუმცა საკმარისი იტქვა ბ. ლილის მიერ ფაქტების განგებ გადამახიჯების შესახებ, მაგრამ არ შემოძლია თავი შევიკავო და არ ვციტოხ ბ. ლალს: ვინა იტქვა, მეტრადლებიან გ. წყრეთლის მოწინააღმდეგენი, ვინ დამგმო ისინი ან ვინ გაიკცხა იმიტომ, „რომ ყოველისფერში არ თანაუგრძნობენ მას?“. ასეთ კილის-წამებას ლიტერატურული უფაქიზობა ჰქვია და მოწინააღმდეგეს დასამარცხებლათ ბ. ლალს არ უნდა ეკადრა ამ გვიარი საშუალების ხმაება. იმ დროს კიცხადენ წავალო მუშებრიც კი ჩვენი მწერლობის გათახსირებას, პიროვნების იმ ლანძღვისა და გინების წუშეში ამოვლებას, რომელსაც პოლემიკას უწოდებენ ჩვენში და, თუ ბ-ნი ლლი ასეთი ლიტერატურული უზრდელობის და უგუნურების მომხრეა, ღმერთმა ხელი მოუშაროთოს. სამართლიან პროტესტს კი ყოველგანა აქვს ალავი, უფრო მეტრ, ვიდრე შაბლონურ სიტყვებსა და ქებას.

გ—ვი
(დასასრული იქნება)

გ მ ა - დ ა - ე მ ა

სხვა ეველასთვის აშკარაა, თუ რა აჯანაარაკებს ბ. ახლმოსულს. ეს არის არა სუგის გამორვევა, არა სქმის სიყვარული, აზრთა შეჯახება და მწერლობის გაფაქიხება, არამედ ზირადი ამბიქმება, ლანძღვა-გინება და დამცრება. და რომ ეს თავისი საწადელი განახორციელოს—არავითარ საშუალებას არ ერადება, არავითარ უწესოებას გვერდს არ უუღის, არავითარი ოინების ჩადებს არ ეხარება. მისი საბოლემიკო ფარ-ხმადია: ცილისწამება, ფაქტების გადამახიჯება და ციტატების უწესოთ მოუგანა, რც უგვე არა ერთხელ აგებინუსებს ჩვენს „ქზადა-გაზმა“. გასულ კვირას გწერდით: „განა შეიძლება ასეთ მოკამათისთან კამათი! ის საბუთა გვაქვს, რომ სხად და ზეტ კადევ უფრო უარესებს არ მადგებს და რადც საშინელებას თაგზე არ მოგვხვევს?“. და აი, ეს ჩვენი სიტყვები გამართლდა. ბ. ახლმოსულმა ამავე კვირას ფეტონში ცილისწამება, ფაქტების გადამახიჯება და ციტატების უწესოთ მოუგანა ერთთ მოამოქმედა. ახანსეთ სანაიათ მოქუეს ჩვენს წარდებობას ციტატები შესესებ „ბურჟუასიას“. ერთი სტრქოქინი ამოუღია, „კეადის“ მე-4 ნომრიანს, (1898 წ.), შორე სტრქოქინი მე-სამიანს, მესამე სტრქოქინი მე-48-დან, მეოთხე მე-29-დან, ეველა ეს ერთთ დაუმწკრებეთა ვითომ და ერთთ, ერთ აჯანს გამოთქმული წინადადებება! (იხ.

4—5 სექტ.) ახლა ერთი მიზნით: ამის ჩამქნის აქვს რამე ინტერესი ახრის გამორკვევის და საქმის სიყვარულს? სრულიად არ, ის მხოლოდ წაუღს ანდერგებს, რომ მით გული მოიხსნის და ორიდგე გულებერევილო შედგამაში შეიყვანოს. რაც შეეხება თქვენს — ეს სწორედ ჯერად სხვა ბ. ახალმოსულმა. აი მაგ. მას მადგუეს ჩემი 1898 წლის წერილადან ერთი ადგილი, სადაც ვამბობ: ახალი გვლდობით ბანჯის წესდებამ „შესუსტდა ბანჯის წოდებრივი ზრინებში“ — თქვა, ამას უზარდაზირებს წლეუნიდელი წერილადან ამოდებულ სტრქიქსის: „წოდებრივი ხსიათი შერჩა ბანჯის მისი წესდების ახალი გვლდობითა“ და თან დასწვენის: აი რა „ორბანი“ ვთიფას ამის მოქმედი, ერთ და იმავე სავანზე ეს სრულიად სხვა-და-სხვა ახრის ამბისა! (სექტო 9—10). მაგრამ ვინ არ მიხვდებოდა ამას, გარდა ბ. ახალმოსულისა, რომ აქ არავითარი წინააღმდეგობა არ არის; რამე თვისების შესუსტება განა მის სრულიად დაკარგვის ნიშნის? შესუსტება მთასწვებებს შერჩენას, ვინაიდან შესუსტება შეუძლავს იმას რაც არის, ე. ა. რაც „შერჩა“ და არა იმას რაც არ არის, ე. ა. რაც არ „შერჩა“. ბ. ახალმოსული ამ სიტუაციას ვერ არჩევს ერთი შეიბრისაგან, ან იცის რა „შერჩა“ და „შესუსტდა“; ხოლო ღანძრვა-გინებაში ამცენ რისს იცნის!)

მაგრამ ვეფლა ეს მოსაზრება არ არის იმ დიდ და გასაშტერებელ თანთან, რომელიც მან იმავე ფელეტონში ჩაიღინა. მან ჩვენ ისეთი ახრი მოგვეყვრა, რომლის წინააღმდეგ არა ერთსეულ და ორჯულ სმა მოგვიღია და შეგობდობივართ. ამ უმჯავლითო ცდაისწამების წინააღმდეგ ჩვენ მამანვე ზსუხი დაეწერეთ და „იყვრანაშეე“ გაგვიყვანეთ დასაბუქდაო. რეაქციამ დაეჭდა ეს წერილი (№ 84) და თან ბ. ახალმოსულის დათავით მთავიდა. აი ეს წერილი:

„ეს რამდენიმე ხანია, რაც ბ. ახალმოსული „ივერიის“ საშუალებით მოგვდგომია და ყოვლად უმართებულოდ გვლანძახეს. ჩვენ ამ ღანძრვას დიდ ყურადღებას არ ვაქცევთ და ამიტომ ღანძრულს ღანძრით არ ვუვიწყრ. ცხსრული მისი უფლებია, უნდა მართებულობას გამოიჩინოს და უნდა ააზა, გამკობთვი და მსჯავიის დაძვენი მკითხველია, რომლის კეთილგონიერებას სრულიად ვენდობით. მხოლოდ ერთი რამ არ არის ბ. ახალმოსულის უფლება — სახელდობთ, გარეგნო რამის გამოგონება და მოწინააღმდეგეთათვის თავზე მოხვევა, აი რა თავი შერა. ამას უწოდებენ ცოლისწამებას, რაიცა ანთავის კათობიანს ერთიანთ არღებეს. ბ. ახალმოსულმა არა ერთხელ დარღვიდა ეს სალიტერატურო წესი და სხვა და-სხვა ცოლი დაგვეწამა, მაგრამ ის, რაც 16 პირლის ფელეტონში ჩაიღინა — ვეფლა ამას აუკრებებს და კამათობის განგრძობას

შეუძლებლათ ხდის. მან ისეთი ბრალდება წამოაყენა ჩემს წინააღმდეგ, რომელიც არა თუ ჩამიღინია, არამედ, პირიქით, ყოველივე ძალ-ღონით იმას ვებრძოდი და ვებრძობი, აი საქმე რაში.

მოგვხსენებთ, რომ ბ. ახალმოსულმა ას-ერთ ქართველ მოსამსახურეს ნულები უწოდა, ეს მე ვაივაცირო და ვებჭი, აი როგორ ყნად აიღეს ქართველი ხალხი-მეჭი. ამანუ ბ. ახალმოსული დასახელებულ ფელეტონში ასე სწერს:

„თუნდ მართლა, კირვალიძეები, მერკვილაძეები და მათი ამჟოლი ას-ერთი კაცი ნულებით ჩამთვალოს, რად გიყვით ეს? თქვენდ განა ის კაცი არა ბრძანდებოთ, რომედე მსკ თქვით, რომ არამდ თუ ას-ერთი კაცი, არამედ მთელი ხალხი, მთელი ერთი უფუნურიოა“. და მერე მოჰყავს შემდეგი ოთხი სტრიქონი ჩემი სტატიიდან:

„გონიერება საზოგადოთ იშვიათი რამ არის. ის სანთ-ლილი საქმეებია, ხოლო უფუნურიცა ყოველგვად ყოველთვის ადვილთა მისაგნებია. ცხადია, პირველის ბურჟუელი-ინტელიგენცია — ძლიერ ცოტაა, სულ ერთი მუჭაა, მეორის კი მთელი ხალხი, მთელი ერთი. („ვეალი“ 1898 წ. № 12 გვ. 21)“.

და ამ ვითომ ჩემს ახრს ბ. ახალმოსული ასე განმარტავს: „ამანუ უარესათ ვაბი ბრტუება, ამანუ მკათა გაუპატურება და შეეგინება ჰმეო ვე? მთელის ხალხისა, მთელის ერისა განაღ იქნება? მისი, მისი-და-მისი თუ არ დაეშლიათ, ას-ერთს კაცზე ვთქვი ნულები არიან-თქო, და ბ. ყორღანია კი ამისთანაებათ ხდის მთელს ხალხს, მთელს ერსო!“. (სვეტი 13—14).

გამოდის, რომ მას ას-ერთი კაცი „გაუუპატურებია“ და მე კი მთელი ხალხი. და თუ მართლა ეს ჩაიღინი, არა თუ მწერლობიდან, არამედ თვით საზოგადოებიდანაც თავს გამოვირიცხავ სამუდამით. მაგრამ, ამით ვაცხადებ, რომ ბ. ახალმოსულის ბრალდება თავი დან ბოლომდის ერთი სახეობა რად არ ცილისწამებაა, რომლის მზავის არსად, არავითარ მწერლობაში არ შეგვედგინია. მან ჩვენ მოგვეწერა სწორითა, რასაც მის მიერ დასახელებულ ჩვენ წერილში ვარღვევთ და წყინააღმდეგებთ. ამ წერილს ვაძინებ „ინტელიგენცია“ (1898 წ. „ვეალი“ № 12, 23; და 24), პირველთა მოგვეყვს ჩემნი ინტელიგენტების (აი ისეთების, რომელნიც ხალხს ნუ ღათ აღიარებენ) ახრი ხალხის შესახებ და შემდეგ სამივე წერილში ამას ვარღვევთ. აი რას ვამბობთ პირველ წერილში (№ 12):

„სწორეთ ახირებული ხალხია ეს ინტელიგენტი საზოგადოების არც ერთი ნაწილი არ არის ისე მედიდობრი, თავმომწონე და თავისთვის მაიდიდებელი როგორც ინტელიგენცია, მას ერთობ დიდი წარმოდგენა აქვს თავის ძალ-ღონეზე და მოწოდებულ. მას რა არ შეუძლია, არც ვერ გადაეცემს, ოღონდ კი მოწინააღმდეგე და ცოტა მაინც უფლებად ის ცხოვრებას გინდ აღმა წაიყვანს და გინდ დღმა, ხალხს საითაც გინდ იქით მიატრ-მატრიალებს, დაბრკობება, საზღვარი მისთვის არ არსებობს, მისი ძლიერება და ყოვლად შეშლებლობა უსახვლობა. ერთი სიტყვით ის პაწია ღმერთია, ჩვენდა საყვინიეროთ და სიამოდოთ ამ ქვეყანაზე მოგვლენლი. რა საშუალებით ახდენ ის ასეთ სასწაულ მოქმედებას? იმით, რომ ის ინტელიგენცია, ხოლო ინტელიგენტი ნიშნავს ინტელექტის, გონების, ჭკვიანობის წარმოამდგენელს. მასთანადე ინტელიგენცია გონიერების მატარებელია და როგორც ამანიათი უფუნურიო მოპირდაპირება და ძალა მდგომარ-

1) ბ. ახალმოსული როგორც იცით წინეთ ამტკიცებდა სთ.-ანხს. ბანკი სათავად-ანაწერო არ არისთ, ახლა ამტკიცებს ის არც უბრტუანბიულია! მამ ვისი? უმეკელთა მუშების იქნება... მარა როგორც ვიცით ბ. ახალმოსულის „ახრების“ შესახებ მერე მოვილაპარაკებთ, ოღონდ კი გამოთქვას ეს სანთლთ საქმეებრი „ახრები“.

ამით რაოდენობა, რასაკვირვებელია, მეტ-ნაკლებია. გონიერება საზოგადოებრივითი რამ არის, ის სახილთი საქმეებია, ხოლო უგუნურობა ყველგან და ყოველთვის ადგილათ მისაგნებია. ცხალი პირველის ტურბულ—ინტელიგენცია—ძლიერი ცოცხალი, უსრული მუშაა, მეორის კი მთელი ხალხი, მთელი ერია. აქედან, ხალხი და ინტელიგენცია, ინტელიგენცია და ხალხი—აი ორი მეტოქე და მებრძოლი ელემენტი, გონიერება ერძახის უგუნურობას და უგუნურობა გონიერებას. ამან არაა, რა ტელეგენტი გონებას აცდენს ხალხი და ხალხს გონებიდან. გონიერება ზე ხალხს გაქცევია და ბატონ ინტელიგენტი გაუქმებია ბიძა... ასე თუ ისე, ინტელიგენტი ქვეყანას ორ ნაწილად ჰყოფს: ინტელიგენცია და არა ინტელიგენცია... ინტელიგენტი გაიძინა: მე იდგით ვახდენ ღრმა ცვლილებასო. ხალხი ამბობს: მე ჩემი მკაფიო ვარაუდები საძირკველს და მის აღაგას მეორეს ვედო. რამელია მართალი? გვან იღვას შეუძლია რამე დაარღვიოს? იდეა იღვას დაარღვივებს და მეტს ვერაფერს. ხოლო აღამიანის მდგომარეობას თვით აღამიანი ცვლის, ნივთიერების დარღვევა ნივთიერებას შეუძლია... ცხოვრების უღელში ხალხია შემხველი, ყოველდღე ხალხის ზურგზე წარბიანებს და ამავე დროს ინტელიგენტი გამოდის და ხალხს არწმუნებს: შენ კი არა, მე ვარ ცხოვრებაში გამხველი, მე ვარ ცხოვრების მატარებელი და შენ უკან უნდა გამოვეყოლი ქვეყნიერობას ამაზე უფრო ვაღაბრუნებ ა შეიძლება? ინტელიგენციას თავისი ოცნება სინამდვილეთ გამოაქვს და სინამდვილე ოცნებით. მან ჯერ გონება, იდეა განდევნა ხალხიდან და თვითონ მისსაკურთა, მერე თავის ოცნება ხალხს მოახლო თავზე და ხალხის სინამდვილეს თვითონ დაეპატრონა, ნამდვილი ამბავი გახსობარა, ხოლო ზღაპარი ნამდვილათ გამოცხადდა... მის ხალხზე, როგორც ყველაფერზე, გადაბრუნებელი წარმოდგენა აქვს. ის ხალხში ზედსას ცოცხად, ადრეობილ არსებას, რომელსაც შეწევდა და განკითხვა ეპირებება. მისთვის ხალხი ფეხ-უღდგემლი ბავშვია, რომელსაც პატრონობა და ძაბობა უნდა. ერთი სიტყვით ხალხი უწოდებოდა, აბეკუნია მისთვის საჭიროა. ვინ არის ის აბეკუნი? ინტელიგენცია, მამობრივი სიყვარული გამსჭვალული, იძახის: ბატონი და აბეკუნი მე ვართ, რატომ? იმიტომ რომ გონება ჩემ ხელშია, თავი მე ვარ და ხელულის ფერის რომ ყოველთვის თვითონ... არა, ბატონო ინტელიგენცია, ვერ მოგვართვით, თქვენი საპატრონო თქვენ სახლში მოიკითხეთ, ხალხი თვითონ უძღვევდა და ბატონობა ხალხი თავის თავს, აქ თქვენ უფრო ხალხობას აღაზი არ აქვს. ამა ერთი ფეხი გადაადგილო უხალხეთ, ერთი დღეც გასძელოთ, ერთი რამე გააკეთეთ ხალხის დაუხმარებლათ და ხალხს ვარემე. ხოლო უთქვენით კი ხალხი ცხოვრობს, შრომობს და თავის გზას არ ცოდვება. ხალხი თქვენ გიძღვევბო, თქვენ ვატრონობთ და ამავე დროს ვამოძიებოთ და გვარწმუნებთ: მე ვუძღვები, მე ვატრონობო! ეს მხოლოდ ინტელიგენცია უფრო ოცნება, ეს ინტელიგენცია „ძილის პირობა“ და მეტი არაფერია...“ და სს.

აი ბატონებო ჩემი სიტყვები, აი რა მაღლა ვაყენებ ხალხს, რა დიდი წარმოდგენა მაქვს მათზე, რანაირათ ვამალლებ მას და ამავე დროს, ამავე სტატის ძალით ბ. ახალ-მოსული შუამბობს: მთელი ხალხი, მთელი ერია გააუშავებო. გინა ამაზე უფლებას ცილისწამება, ამაზე უფრო ყმაბ აღება ბუკდვითი სიტყვის და მით მკითხველების კიდევ შეიძლება? დეე, ამის მსაჯული იყოს „იერიის“ მკითხველიც...

ამით „იერიის“ მკითხველმაც გაავიდა ის, რაც „იერიის“ მკითხველმა გაიხანა იცის, გაავიდა ის, თურა ცილისწამებით ჰგებავს მას ბ. ახალმოსული, რანაირათ უმხანინებს ის ფაქტებს და სრულიად უსირცხვილოდ ატყუებებს. ერთი სიტყვით ბ. ახალმოსულს თავი მოკტას თავისი მრეწელი წინაშე, მაგრამ რაი ის ისეთი სირცხვილის კაცი ვიფიქრა, რომ ეყვანა მას ანაფრათ არ ატყუოს, ის არ დრეკება, არ წითლებებს და, ვითონ აქ არაფერობს, თავისი გამხრებულებას მოჰყოლებს, მართლად ხალხს აქვს, სამაგიეროთ თავში აძაგებს ე. ი. ხან ასე და ხან ისე წერსო! („პატარა საუბარი“). მაგრამ ვინ ვერ მიხვდება რომ მე წინადაცის თავში მომპყვას ახალი ინტელიგენცია ხალხის შესახებ, შეხედულობა „ახალ-მოსულებს“ და მათი ამოღება-დამოღების, რომლებიც ხალხს „წინადაც“ თვლიან, ხალხში არაფერიათ ტყუა-გინებას არ ხედავენ, მას ბრძოლათ ადარებენ და მართო თავის თავს უმეგნენ ტუნდრებს, (სს. მკ. ბ. ახალმოსულის „პატარა საუბარი“ (№ 5), და მერე მიუღეს სმ წინადაცის ამას ვარაუდებ. ეოგადგან ხალხს ადვიარებ ცხოვრების თავით, ხოლო ინტელიგენციას კი ბოლოთ, და აა ბ. ახალმოსულს ეს ინტელიგენცია, ე. ი. მისი და მისი გამხანისი, ახირი ჩემ ახირათ გამოაქვს აა ამით სურს ცილისწამების ბრადლებას თავი დაადწიოს და გამათობას ასეე ითხებით განკარდის! 2)

და განა ეყვანა ამის ჩამდგეს სიმართლად და ჭეშმარიტებას აინტელიგენცია? განა ხან რამე უტაცივდება აქვს ბუკდვითი სიტყვის? არა და ანასჯერ არა. მას, როგორც ერთხელ თქვა, „გული აქვს გასაბუღელი“, ის ამ გულის დასსამეგდებლათ წერს. რამ გაუსივია გული, რამ დაჭრა ასე სსაყოველთაო—ამას მადავს, ამას არ უტეხა და, სამაგიეროთ, ცილისწამების მირეკში შეუტოპავს და იქიდან „გულის გასსივად“ წერილების „განადგურებას“ დამბობს! და ეს მით უფრო უტერხება, რომ წსეკლიანის ბადეში გასეყვად, ჰირზე ნიდაბი ჩამოფარება და ასე სასოკადლებას ემალება, რსაც ჩავიდავენ შეერწყობა, არა, ბ. ახალმოსული, თქვენ, უმჯობესი იქნება ჰირადე ახსნადოთ, თქვენი ნამდვილი სსხე დატანსხვით, მძიმადის ველზე ჩვეისხვით ჰირდნარ განქრდოთ და ისე ეკვეამათო. თუ თქვენათ არ დატეხანსხვებით, ჩვენ გამ-

2) სიმართლე მოგახსენოთ, ატუილოთ ბ. ახალმოსულის იმდენია, რომ ყველა მათი ანუსხვა ყოვლად შეუძლებელია. ჩვენ ვეხებით მხოლოდ უმთავრეს პოვანს, წერილ-წერილისათვის გახვითის ფერკლებს არ ვახდენთ. მხოლოდ მკითხველს ვაფიხილებთ, რომ არც ერთ მის ამონაწერს ან და ახსნ ჩვენი წერილებიდან მოყვანილს არ ენდოს და თვით შეაბოქროს. აქ მოვიხსენებთ მის უკანასკნელ „უნივერსალ“ მუქარას: „ღონისძიებაა მიღებული, რომ სადმე ბელტონის ნაწილი არ სავანზე (ე. ი. ინტელიგენციაზე) რაგონზე ვიწვიო. მაშინ ყველაფერი ცხალი იქნება.“ (№ 84). საბრალი ახალმოსული წინაის შოვა ვაპირებვია ამის მეტ-მართალი ჯერ იმას არ წამოიღებია.

კუეხნი დასახსრებუ, ჩვენ დაკარქვეთ სამდელო სახელს და ამას ვეჭმით არა თქვენიერ უმართებულთ, არამედ სრულიად მართებულთ, თქვენზე სიტყვებით, თქვენზევე დასრუბთ. და აი მამან მკითხველად თავისთავით მიხედებას, თუ რამ ავტოტაგთ ასე, რამ „კეგისივით გული“ და რა კალანარკესით...

5. ურდანია.

წერილები რადიკალის მიხარბ

I.

ა. ახალმოსულმა ცილი სწამებით დაიწყო მოღვაწეობა. ეს იყო პირველი მისი სახელწოდება ნაბიჯი. ამას ფაქტების გადამახინჯებდა დაერთო და ბოლოს ციტატების ყოვლიად უწყესობა და უმართობე უღოთ მხოცევაობით დათავრა. ყველა ეს, რასაკვირველია, ერთი მხრით ახალმოსულის ხეობრივ სისხეტაც—სიფიქრებს ამტკიცებს და მეორე მხრით, დღესათვის ნათელ ჰყოფს, რომ მის სალანარკეს არაფერი აქვს, თორემ ან ერთი ან მეორე რათ დატვირდებოდა?

ჩვენ სახელი დარწმუნებულ ვიყავით, რომ ახალმოსულის გაუცხოვრა პოლემიკური ვარჯიშობა ამითი ვათავადებოდა. რაღა თქმა უნდა ჩვენ შორს ვიყავით ამ წარმოდგენაზე, რომ ვითომ ახალმოსული შერცხვებოდა „კეგლის“ მიხედვის და თითონ მოწოდებოდა სამწერლო საპირებს—ამ წიდალა-წიდას. არაი ვინც ამდენ სადაგლობას ჩივდეს, ის აღარაფერს არც აღარ შეტრეფება. ჩვენ გვეგონა, რომ თვით რადიკალი, (რადანაც კული წარმოდგენის არ ვიყავით მანზე) მიხედვითა ბოლოს ამ სისამაგლს და დაუბრუნებდა „ივერიის“ ფურცლებს უღრის თანამშრომელს, მაგრამ, ჩვენდა სამწუნებოთ, მოტყუვდით.— წარსული კვირის და ხეთიშაბათის ნომრებში ამის უტყუარი საბუთია. წათამამებელი ახალმოსული იქმნის მიყვდა, რომ წ. გორდანიას ხალხის უარს ყოვლიად შეწყობა, და რთუა „ივერიის“ ფურცლებზედ ვორდანიას ხელმოწერა ცილის წამებაში ამიბოა, ახალმოსულმა უტიფრათ იმე ნომრებზედ დაამახინჯა წ. გორდანიას სიტყვები და „ივერიის“ მკითხველთ წარუდგინა. რედაქციამაც სიმომენტებით დადებდა. ეს ისეთი სისამაგლეა, რომლის მოგონებებზეც ვას ყოვლიურ უღებდა ამ გაცილებელი ვითებით შენ თავს, თუ რა ხალხთან ვაქვს საქმი. როგორც ჩანს რედაქცია და ახალმოსული ერთი ხეობრივი სადგომი ყოფილია აღტურვილი. ახლა საქმი იმაშია, ნუ თუ „ივერიის“ მკითხველთ, ივერიის ამდე „ჩამოჭყვითდენ“ მამ რთიი აფხსნათ შითი სინამეზო რომ ამდენხანს ხმა არავინ ამაღლა ამ ბოროტების წინააღმდეგე! რაც შეეხება თვით ბ. წ. გორდანიას, ჩვენ გულით და ხელით ვუწუხვართ, რომ მას ისეთ მოპირდაპირესთან აქვს საქმი, როგორც ახალმოსულია. ჩვენში ძალიან ძნელია ამ გვარ ვებტატონთა აღაგებვა. ჩვენი აზრით საჭიროა ბ. ნოე გორდანიამ კამათი შეწყვიტოს ახალმოსულთან იქამდის სანამ ბ. ახალმოსული პირბადეს არ აიხდეს და მთელი თავისი სიშენიერით არ დაგვეჩაყვება. მაგრამ ვაგებდეს კი ამას ახალმოსული? ძალიან საჭიროა. ყოველ შემთხვევაში, თუ ეს ასე მოხდა, შესაძლებელი იქნება გამოცვლილის კაცმა, თუ რამ მიიყვანა ეს საყოფადე აღმადინამ ამ გვარ სულიერ სინახინჯებშიც; ეს გამოცვლა მეტრით სანერტურთა, და ამ მოვალეობას თქვენი უმორჩილესი მონა იყისრებს.

6. წულუკიძე.

II.

ნება მოეცაღით თქვენი ვერხანის საშუალებით გვითხონ „ივერიას“—მაღელ შედეგება ბოლო ამ უქმარურ,

ურდელ და სამარცხნით წერილებს, რომლითაც ვიღაც „ახალმოსულმა“ გამოლაშქრა „ივერიის“ ფურცლებზე „კეგლის“ და ნოე გორდანიას წინააღმდეგე? ბოლო მოკლეად ის თავხედობას, იმ ქმურ კილითა და სიტყვებით სხვერ ვითომ-და ზოღებოვას, თუ ვიღვე დიდ-ხანს უნდა გასტანოს ამოდენმა „ურერეშობიანამ“ ქართულ მკითხველთან? „ახალმოსულს“ ხიზნაში ამოთავსა ნოე გორდანიას, მისი კლანხნდა, მიქსთან გასწორებს მოუწადინებია და მასთან ერთად ქართულ მკითხველს ხინრის იმ ტალახში, რომელიც მას გუფლავს და მუდნათ უხმარნია. არსად, არცერთ ზოღებოვას არ უხმარია ისეთ უმეორი, უხრდელი სიტყვები, რომლებსაც, ვიმეორებ, ვიღაც ახალმოსული ხმარის. მკენარი კილითი და სიტყვებით სხვერ წერილებს მე თამაშით შემიძლია სახალხოთ დიტერატურული უხრდელთა ვეუფოდ, მე მარტო არ ვარ ამ ზონის, ამავე ზონის არის აქ ბევრი ქართული. განცვიტრებაში ვართ მისული „ახალმოსულის“ ამხარბი საქციელთ. მავის წერილები სამარცხნითა არა მარტო მისთვის (მავის ვინ დატქეს), არამედ თვით „ივერიასთვის“, თვით ქართულ წესისთვისაც. ეველაფერს რომ თავი დაგახებოთ, ბ—ნ „ივერიის“ არა აქვთ ხეობრივი უფლება ამგვართ მიეჭენ მკითხველთა; არა აქვთ უფლება მათი ურადლებით, მათი დროთა, მათი ვიბით ასე ისარტუბონ. ნუ დაავიწყებთ მათ ბრქინაფაგებებს, რომ ცაყეთი კერძო ინტერესების დასაცვლეთ არ არის გამოცონებულთ; რომ ცაყეთი ღანძლა-გინების საჭურჭლეთ არ უნდა გადატქეს. მკითხველს უთავადეთას აქვს ნება მოთხოვოს ცაყეთის შეთარგებს ამ დახინჯულების შესრულებას, რომელსაც ის უნდა გამსახერებოდეს; მას ნება აქვს მოთხოვოს, რომ დიტერატურული სისუფთავე დაცვული იყოს. წინინებიალურ ნადაგზე ზრთა შეყავნება, სიმართლის გამაჟარაგება, მოწინააღმდეგის ცამტყუნება, რასაკვირველია, შეგვიძლიათ; შეგვიძლიათ ამ მიხნით ზოღებოვამაც გამოიწვიოთ თქვენი მოწინააღმდეგე და მას მისი შედგომს დასახსნო, მაგრამ ნუ დაივიწყებთ, რომ ზოღებოვასაც აქვს თავისი კანონები, მასაც აქვს სასწავრობა, სამწერლო ვითაც არ ცამდეუთ ნებას ზოღებოვაც ვიხებთ

გადატქმით; დიტერატურული ზრდილობა ყოველ შემთხვევაში დაცული უნდა იყოს, და ვინც ამას არ მისდევს, მას თავისი სახელი დატყუება.)

მოსკოვი.

მოსკოველი სტუდენტი ი. ქ.

ბუნება

(გოეტის).

ბუნება! ის ჩვენ გარს გავხვევია და გუნთქავს კიდეც. ჩვენ არ შეგვიძლია არც იქნან გამოსვლა და არც უფრო ღრმით შევსება. ჩვენდა დაუკონსხვით და გაუფთხინებელია გვიორვეს თავისი. ცეცხლ-ამაშის გრავალში და

1) ამავე ზინარსის წერილები ჩვენ ერთად ბევრი მოგვცის.

შეგარბინების იმ დრომდის, სანამ დაქანდულები ხელი-
დახ არ დაგვიტოვებენ.

ბუნება მუდამ ახალ-ახალ ფორმებსა ჰქმნის: რაც
არსებობს ის არასოდეს არ არსებულა; რაც ყოფილა არას
ოდეს ადარ იქნება: მასი ვეუდა ახალა და იმავე დროს
მუდამ ძველად რჩება. ასე გვიჩინა ბუნება ინდივიდუალ-
თების მკრუნავსა, მისკენა აჭებს სრულია ეურადღება მიქ-
ცეულობა. მაგრამ იმისათვის ინდივიდი არაფერიც არ არს:
ეს მუდამ აშენებს და ახერგებს და სხეულისხი მისი მი-
უწდომელია. ბუნების მთელი სიღრმხელე — იმის შეადგე-
მისა. მაგრამ სად არის დღე? მუდამ მიმაღულია, რიდე
კადიფირებული, შეუდარებელი მსატარი, იგი ჰქმნის ყო-
ველფედი ძალის დაუტანებელი უმრავლი ნივთიერებათაგან
დადებულ კონტრასტებს და უსრულავს არსებობა ყოველ
მის ქმნილებას აჭებს განსაკუთრებული აზრი, ყოველ მო-
ვლენას — განსხვავებული მტნება. მაგრამ ამის და მიუხე-
დავთა ყველა ტენია შეადგენენ ერთ მოვლეს.

მისმა საუკუნე სიდრისხელე, ადორსინება და მოძრა-
ობა, მაგრამ მახინ კი ის წინ არ მიდის. იგი მუდამ სხვა-
და-სხვა ფორმით გვეჩვენებს და ერთ წამსადარ ჩერდება.
მისთვის გაუკებარია უმძრიაობა, რომელსაც იგი წვეტ-
კრულვობა დევნის. იგი შეუდრეკლავა: მისი ნაბიჯი გა-
მოსზომილია, გამოსვლი იშვიათია, კანონები შეუცვლელია.

ყოველ ბეჭმს ნებას აძლევს სთამაშით წარმოადგი-
ნოს, ხოლო ყოველ სულელს — მსზე იბჭოს. მას ათასთ-
ბით უფლან ვეუწრდით და ვერაფერს კი ვერ ამჩნევენ, ის
კი ყველას ხედავს და ამ ნახვით კიდევს სიმთვინის, რა-
დაცანდ თვითიუღლი მთავანი რითამე უმსახურებს მას.

ხეც ვეჭველმარბობით იმის კანონებს მამხინჯ კი,
როდესაც წინააღმდეგობას ვუწევთ, ვმოქმედებთ მასთან
ერთათ მამხინჯ კი, როდესაც გვირდა მის წინააღმდეგ ვი-
მოქმედობთ.

ყოველი მისი მოცემული კეთილია, რადგანც მო-
ცემისადი ევაჭირს. ის ვეაზნობს, რათა მოვათხოვოთ,
ჩჭარობს, რათა მოვიტრკვას ავადგინოს. მას არა აჭებს
ება, ღანაზაკი არ შეუძლია, მაგრამ შეუმჩნელი კი არის
ენის და ეულისა, რომელთა საშუალებით იგი ღანაზრა-
კობას და ტრნობს. მისი გვირგვინი სიყვარულია, მხო-
ლოთ სიყვარული ვეაზნობებს მისთან, ის დებს სხეულარს
ყველა არსებობა შირის და ყველას შთანთქმს სურს. ყვე-
ლას ცხელ-ცალკეობს, რომ ხელახლა ისევე შეკრთოს.
მთელი ცხოველები ტანჯვის სსხვილათა სემარსობა მია-
ჩინა სიყვარულის კათხიდან რაი ეულების მიღება.

იგი ყველაფერია. ის თავისი თავის დამსახურებუ-
ლიც არის და დამსჯელიც; გამარბებელიც და მტრევე-
ლიც; მოუხეშებელიც არის და ლობობერიც; ხაზინა და უღა-
კრიც, სუსტიცა და ყველაფერის შემძლეც. მასში მუდამ
ყველა არსებობს, მან არ იღის არც წარსული და არც მო-
მავალი. აწმეობის მისი დაუსრულელებლია. მას ვერ დაად-
წვე ვერც რამე ახსნას, ვერც რამე საჩუჭარს, თუ ამკე-
ბის მიხედვით თვითონ არ ხებას. იგი ეუშაება, მაგრამ კარ-
ბი მისეხით, ამიტომ უკეთესი იქნება არ შევიძინებთ
მისი ეუშაობა. იგი სრულია, მაგრამ ამის და მიუხედა-
ვთა დამოთავრებელია. ისევე შეუძლია დამოთავრებათ
მძრიაობა, როგორც ახლა მოძრიაობს; ყველას ახალ-ახალი
ფორმით კეხავს. იგი იმალება ათას სხეულს და გან-
მარტებაში და მუდამ ერთა და იგივე კი არის.

მან შემიყვანა თავის სამეფოში და იგივე გამომა-
ყვანს იქიდან. მე ვერდობი მას. დეე რაც უნდა მოვს;
თავის საკუთარ ქმნილებას რომ არ მომიტყულოს. ამას მე
არ ვამბობ ბუნებაზე; როგორც ჩემი სიტყვების უკმ-
მარტებას, აგრეთვე შენდამა ვეუთების მას. ყველაფერში
ვამტყურობთ იგი, ყველაფერში უნდა ვხედავდეთ იმის
დევანს.

ი. გ.—რი.

„ქაღალის“ ფოსტა

წ. კახ—იშხრის თქვენი ლექსები: გაზაფხული, დღის
სიყვარული და ნიჭი ციური, არ დამიბეჭდეს.

ბახლანხანი. რ. ჩ.—ვანს: ჩვენ გვევინა, პასუხათ
ის გმარობა, რომ თქვენი ლექსები არ დამიბეჭდეს „კვლად“.
აღბათ არ გამოდგა თორემ ეჭვი არ არის დადებულად.

ლ. ბ. 6—ძის. თქვენი ლექსი „გუფლენი ე...“ არ და-
მიბეჭდეს.

ყველა მოღვესეებმა საერთოთ ვაცნობებთ,
რამ თუ ლექსი კარგია რედაქცია დიდი სიამოვნებით და
მადლობით დამბეჭდვს თუ არა და უკან არაკის უბრუნებს,
წაიკითხვას შემდეგ დიუნუბული ლექსი მანინე რედაციის
კალთში იყარება ამიტომ გთხოვთ ლექსების დედანს უნარ
ნულარ თხოვლობთ.

რედაქტორ-გამომც. ან. თ.—წყრულისა.

ქვემოთადაც ნახტებიანი ყურხნალი
„ქ ე ჯ ი ლ ი“
№ IV.
გამოვიდა ჭ დაურვიდა ხელისმომწერლების.

განცხადება
ამ წლის 20 აპრილს განისხნა
ქალაქ. საჯარო ვაჭრობის დარბაზი

სოლოლაკის და რტიშვილის ქუჩების კუთხეში,
თ. ბებუთოვის სახლში.

ამ დარბაზში მოხდება ხოლომე ვაჭრობა ყოველ
გვარ მოძრავთა ქონებათა, თანახმით სახელმწიფო
დაწესებულებაში მოსამსახურეთა, საერთოღირთა და-
წესებულებათა, დამგირავებულ კასთარდა კერძო
პირთა თხოვნისა.

საჯარო ვაჭრობა მოხდება ხოლომე შენობის
დარბაზში, მაგრამ ვსევე ვაჭრობა შეიძლება მოხდეს
ნივთების მევატრობათა სახლში, ლუქნებში და მი-
ლაზიბებში.

დაწერილობითი პირობები საქონლის ვსაყიდით
დანიშნისა, მისი შენახვისა და საზოგადოთ ყოველივე
პირობა, საჯარო ვაჭრობის დარბაზისა: მსურველს
შეუძლია შეიტყოს ზემოხსენებულ დარბაზში,
(1—5)